
UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 098975623

קרבן היום

ציור מחיי בני עמנו בימים האחרונים

מאת

אברהם זינגער.

ווארשא

בדפוס האחים שולדבערג, דזיקא № 1

שנת תרנ"ג לפ"ק

קרבן היום

ציור מחיי בני עמנו בימים האחרונים

מאת

אברהם זינגער.

וואַרשא

בדפוס האחים שולדבערג, דזיקא № 1

שנת תרנ"ג לפ"ק

КОРБАНЪ ГАІОМЪ

т. е. Жертва дня.

Эскизъ изъ современной еврейской жизни

А. Зингера.

ВАРШАВА.

Въ Типографіи Братьевъ Шульдбергъ Дикая № 1.

1893.

Дозволено цензурою,
Варшава, 13 Апрѣля 1893 года.

קרבן היום.

ציור מחיי בני עמנו בימים האחרונים.

א.

בית זלמן פֿיינקאָפף ובית חיים שווינדעלמאנן הם שני בתי אבות בישראל בתוך יתר אזרחי העיר ווארשא הגדולה ורבתי העם, וברית אהבה ושלום אמת כרותה ביניהם משכבר הימים. ואף אמנם שונים הם במצבם, יען כי הראשון הוא „עולה" והשני — „יורד", הראשון חי בהוה והשני — בעבר, כדרך כל הנפילים המוצאים נוחם לנפשם בזכרון הטובה אשר ראו לפנים, אך צד השוה יש בהם שכן שניהם הם בעלי צורה ועל פני אנשי בריתם יכבדו. ואף עוד זאת יש להוסיף, כי שניהם כאחד אוהבים לברך על כוס יין או שכר, כדרך בעלי בתים נכבדים ממפלגה ידועה, אשר זה הוא סימן מובהק ליושבי שער העיר הזאת, ושניהם הם מ„קוראינו הנכבדים" ולהם יעגנו סופרינו, אשר על כל מוצא פי עטם הם חיים...

לפנים בישראל היה זלמן פֿיינקאָפף משרת באחת החנויות ברחוב המעברה ומלאכתו בראשונה היתה לקרא לעוברים ושבים לאמר: „מי קונה יסור הנה!" — חכמת הכתב והלשון לא למד לאשורה מעודו ועט סופרים לא סר למשמעתו, ורק כחו ועוצם ידו הם הם האכילוהו לחם ובהם מצאו בעליו חפץ מאז ספחוהו אל הכהונה

הזאת, והוא היה חרוץ ומהיר במלאכת החבישה והאריזה עד להפליא. כשרון מיוחד היה ללשונו להטות את הקונים ברוב דברים ולהמם עד אשר לא יצאו ריקם מן החנות אשר הוא עומד לשרת בה; ומודעת זאת, כי בהליכות מקח וממכר תסלא „לשון" כזאת מכתם אופיר ובה תלוי גורל כל המסחר. ועל כן הפיק רצון טוב מבעליו אשר נתן לו שכר טוב כפעלו וגם מוספים כהלכתם, וברבות הימים היה הוא השליט בכל בית אוצרו, מיודעו, איש בריתו, יועץ סתריו ועמוד התוך אשר כל כבוד ביתו נשען עליו, ובלעדו לא עשה כל דבר קטן או גדול. וגם הוא היה לאדוניו ככלב נאמן ויט שכמו לסבול עול המסחר ויהי תמיד כזרזיר-מתנים לרוץ אל אצילי פולין, שהם היו מבעלי ברית אדוניו, ובו בטח לב בעליו באמת ובתמים כל הימים. אך לב זלמן פיינקאָפף זה לא היה לו כל הימים, כי כעבור שנתים ימים אחרי קחתו לו אשה בגד בבעליו נותן לחמו ויאמר להבנות מחרבנו ולהיות אדון לעצמו. וחפצו בידו הצליח, כי בעת ההיא יסד לו גם הוא חנות ברחוב ההוא אשר בית אוצר בעליו בו, ובדרך ערמה הטה אליו רבים מבעלי בריתו ויעש חיל — והנה היום עולה מסחרו כפורח ותברך חלקתם בחיים.

וחיים שווינדעלמאנן היה לפנים סוחר נכבד וימיו היו מצליחים לו. משלח ידו היה מסחר הבר מעודו, וידיעת המסחר הזה היתה לו מורשה מאביו, אשר גם הוא עסק בו כל ימי חיו. ויהי חיים עובר אורח ורובץ בין המשפתים תמיד. דגן, חטה, שעורה, כסמת — הם היו הגיגו כל הימים וגם הלילות, ויתהלך מכפר אל כפר ועל גדיש ישקוד לקנות בר בקמה וגם פזר כסף כאפר על צמח אשר לא עשה עוד קמח ועל בר שלא בא עוד לעולם, ויהי שומר רוח וחוקר לכל תכלית, קורא „הקורסים" מראש ויודע חדשות מחוץ לארץ טרם תצמחנה, כי כן הוא משפט המסחר הנמהר הזה — ואשרי

הסוחר היודע „נסתרות" כאלה. כסף תועפות הריח אז ממסחרו זה, אך כרוב לכספו הרבה כבוד ביתו, כוסו וכרסו, ולא נתן לבו לעשות לו יתרה ליום רע. ואכן רוח הוא בשְׁכַן ווארשא מן המין הזה להתענג על רב טוב גם יותר על המדה בהיות הפרוטה מצויה בכים, ודאגת מחר לא ידאג, יען כי—„ברוך ה' יום יום", ואיש כזה בעל בטחון הוא מאד ובטחונו זה יהיה לו למחסה ולמסתר מפני הדאגות והשעות הרעות המתרגשות לבא לכל בני תמותה ומה גם לנכדי אברהם יצחק ויעקב באשר הם שם. וכן חי חיים שווינדעלמאנן חיי שקט ובטחה שנים רבות עד... עד אשר יד המקרה היתה בו פתאם ותדיחהו מבסיסו ושמה לא הוסיף לעלות עוד. שנת בצורת היתה השנה ההיא, וארצנו השמנה והפוריה לא נתנה אז יבולה למכביר וגם מערי חוץ לארץ לא היו דורשים ומבקשים לתבואת ארצנו, ויהי אז המסחר הזה לאבן נגף ולצור מכשול להרבה בתי ישראל אשר על הלחם לבדו יחיו, וביניהם היה גם סוחרנו זה, כי נשבר מטה לחמו וגם תחבולותיו לא עמדו לו להצילו ביום רע. מן העת ההיא נהפך עליו גלגלו ויהי מעושה למַעֲשֶׂה, לאיש הבינים, וישים חלקו בין „המתהלכים" בבית מקוה הסוחרים, ויקבל שכרו מאת עורבי מערבה שם בעד עמלו, פעם על הדרישה ופעם על הפרישה, פעם על אשר תקן ופעם על אשר לא קלקל. ובמצב כזה אנחנו מוצאים אותו בעת הזאת.

זלמן פֿיינקאָפּף היה „עולה" וחיים שווינדעלמאנן—„יורד", אך בכל זאת היה זלמן שפל במעלתו, וחיים—נעלה בשפלותו, יען כי הראשון היה בן אחד החשֻבים משפל המדרגה ורק „פֿאָרטונא" שתומת העינים הרימתהו מאשפתות ותושיבהו בין נדיבים וכספו ענה לו את הכבוד והגדולה. והשני היה נצר מגזע משפחה נכבדה, סוחר בן סוחר ובן בנו של סוחר, ורק גורלו בגד בו, כי אבד כספו

בענין רע. כבודו היה חדש עמו גם עתה, ואף בהיותו היום הולך ואינו עושה, מדבר ואינו מקים בהמוט ידו, בכל זאת לא אמר בלבו: הלא אני עץ יבש עתה ובמה נחשב אני? לא, הוא הכיר את ערכו גם היום, וכאז כן עתה התגאה, התנפח כתְּכי מבלי שום לב כי כבר נשרו נוצותיו. זלמן פֿיינקאָפף היה איש דל וצנום, שפל קומה ודק בשר, ואף אם אכל בטוב והתענג על שלחן מלא דשן וגם חבל תחבלות לדשן עצמותיו ולעשות פימה עלי כסל — כאשר יאתה לעשיר — בכל זאת עמד בעינו ובמראהו ויהי מצטמק ורע לו לדאבון לבו, וכל רואהו יעידהו, כי רק חייט לחייטים הוא ולא גביר לגבירים. וחיים הוא איש אשר פרקו נאה, גבה קומה ובריא בשר, כתפיו רחבות וכרסו בין שניו — כרס רחב ונסב למעלה, אשר חזותו מוכיח על בעליו כי אחד העשירים הוא. הוי, הוי, אל תתלוצצו על בטן כזאת: מתנה טובה היא לבעליה ומכֻבדה היא מאד בעולם המסחר! ולחיים נשארה הסגולה הזאת מכל הונו, כספו, עשרו ורכושו לפנים כמצבת זכרון חיה מימיו הראשננים הטובים. וגם זו לטובה.

זלמן היה קשה עורף, חכם בעיניו מכל אדם ועז נפש מטבעו ונוסף לזה גם גֵא מאד ולא חפץ לבטל דעתו הישרה או המעקלה מפני דעת אחרים. אם הוא אומר לבני ביתו לאור חושך אז עליהם לנענע לו בראשיהם; אם הוא גוזר גזרה כי המאכל תפל הוא וחסר טעם — עליהם לענות אחריו „אמן"; אם הוא יחמוד לצון לו אף אם „בחדודו" אין אף ריח התולים — עליהם למלא צחוק פיהם, ואם אין — אז יזעף לבו ויתקצף ואמר כי לא בני-אדם כי אם בהמות המה להם. ובדבר הזה התאים עמו גם חיים, כי גם הוא הטיל אימה יתרה בתוך ביתו, גם הוא אמר כי דעתו גבוהה מעל גבוהה, גם הוא היה קשה עורף וחכם בעיניו מאין כמוהו ויבטל דעת אחרים מפני דעתו.

זלמן הוא „עולה" היום, וחיים-„יורד" ובכן הלא מרחק רב ביניהם, אך לראשון היתה ב ת בבתוליה שהגיעה לפרקה ולשני היה ב ן אשר באה לו עת דודים — ובן ובת הלא הם יחד סולם בן שתי מעלות אשר בו עשיר נבזה ורש נכבד נפגשים ובאים בברית בין הבשרים. זלמן חתר היום בכל עוז לקנות בכספו תפארת משפחה וכבוד היחס שהוא הרהיבהו, ויען כי דרך אחר לא מצא לפניו לבא אל מטרתו זאת בלתי אם יתן את בתו לאיש שהוא מבני נדיבים ונכבדים, על כן לא חסה עינו על כספו אשר יש לו רב ובדבר מרדכי השדכן נכבדות בבתו עם בן חיים שווינדעלמאנן נהרו פניו וירָץ עמו וישמח על הנכבדות האלה כמוצא שלל רב. וחיים אשר זרע קודש מצבתו, אחרי הוכחו לדעת כי לא על היחס לבדו יחיה האדם וכבוד משפחה מפוארה לא תתן ולא תוסיף לבעליו מאומה בהמוט ידו, על כן אמר בנפשו לרדת מעט ממרומיו ולעשות יתרה לבנו בהשיאו לו אשה תפושת כסף וזהב תעשה לבעל, אולי תחי גם נפשו הריקה היום בגללו. ובכן לא חסה עינו על יחוסו, אשר לא ימצא בו חפץ היום, ובשמעו מפי השדכן הזה דבר „הענין" לבנו עם בת זלמן החנוני מכירו נאות לו ויאמר לדבק טוב הוא.

סוף דבר, הכל טוב ויפה, אך... חיים היה פלשתינאי, חלמן — ארגנטינאי...

ב.

השעה הרביעית אחר הצהרים היתה, והיום יום בהיר בשחקים ובוער כתנור — אחד מימי החודש תמוז הראשונים, אשר בהם ישאף כל אדם צל ויבקש מסתר לו מקרני השמש הלוהטים

כנחלי אש. ומרדכי שלש-סעודות השדכן שב עתה שמח ומוב לב משוט בעיר לביתו לבשר את רעיתו כי לויתן הועלה בחכתו, והחתן והכלה, הלא הם בני זלמן וחיים מחותנינו-מיודעינו, מצאו חן איש בעיני רעהו אחרי הראיון והחוזה אשר עשו בגן הזַכסי. זה כבר אשר לא קים השתיה כדת מעוצר רעה ויגון ומחסרון כים, ועתה היה „מבושם" מעט, כי מדי עברו בדרכו אל ביתו סר אל אחד מבתי המשקה ויכבד את גרונו בכוס יין-שרף ויקנח את משקהו בלביבה מטֻגנה בחמאה וממֻלאה גבינה וישלם בעד אלה עשרים פרוטות שלמות על חשבון הכסף אשר יקבל מבעליו בעוד יום או יומים. ועתה החזיק טובה לעצמו ובמדעו התברך והתפאר והתנשא, כי הוא מפליא לעשות לקרב רחוקים כאלה. אולם עד ארגיעה שב ממחשבו זאת ואחרת היתה עם לבו.

„לא, לא, — אמר אל נפשו ברוצו דחוף ומבוהל בין המון האנשים השוטטים בצדי הרחוב: — לא חכמתי ודעתי עמדה לי לעשות כזאת, כי מה' יצא הדבר, מה' הרחום והחנון. רחם רחמני היום מדעתו את ענותי וצרת נפשות ילדי אשר לאכל יקראו, ועל כן הורני מה שאדבר וישים דברים טובים בפי להטותם ברוב לקחי. הה, עתים רעות — הוסיף אל לבו — הנה זה שלשה ירחי עמל אשר „ענין" כזה לא נגמר על ידי ושכר טוב לא ראיתי. שני שדוכים גמרתי בכל העת הזאת ובמה נחשבים הם? הן רק להבל דמו, דגי רקק אשר אין שכרם שוה לי בנזק עמלי וטרחי הרב, ובין כה וכה רבו חובותי משערות ראשי, ומה היה לולא עלתה בידי היום לגמור את הענין הזה? אמנם כן, האֵל החומל על דל הוא נתן מחשבה טובה בלבי לדבר את הנכבדות האלה והוא היה עם פי לאחד את הקצוות, ולו אנכי משבח היום. וגם על זאת עלי לברך את שמו הגדול: כי אין לזר חלק עמי ולי לבדי

יהי השכר הזה. שלשת אלפים כסף נותן זלמן־שלוחים לבתו, לי יגיע שכרי כחוק חמשה חמִשה שקלים אחוזים למאה, נמצא אני משתכר הפעם מאה וחמשים שקל; האח! מאה וחמשים שקל ארכש לי פעם אחת, הלא אז תפקחנה עיני וראיתי אור! יהי שם ה׳ מבורך׃

והוא מרחיב עוד יותר צעדיו בעברו עתה דרך שער הברזל אל רחוב „העבודה", כי שם ביתו. ויהי בפנותו שכמו לעבור דרך אחת החצרות הקרובות אל הרחוב הזה, והנה קול קורא אותו בשמו. וישא עיניו וירא והנה אחד ממכיריו בני אומנתו נצב לקראתו.

— אנה אתה ממהר כה לרוץ ומחשבותך עמקו מאד? — שאל אותו מכירו, איש שפל קומה ובעל בטן.

— הן רבות מחשבות בלב כל איש תמיד ומה גם לאחד מבני בריתנו — ענה מרדכי בהיותו אץ לדרכו.

— המצאת לך ענין להשתכר בו בימים האחרונים? — הוסיף הראשון לשאול בהתבוננו אליו בעינים בוחנות.

— הוי, הוי, אחי! הנה זה לי שלשה ירחים אשר גם זווג אחד לא עלה ליפה בידי ושכרי לא היה. ואתה?

— גם אני בחלומך זה. הנני רץ, עמל ויגע, הנני מדבר על העצים ועל האבנים ובונה מגדלים פורחים, אך לפעלי אין ידים. אבל הגידה נא לי, שאהבה נפשִׁי, מה נשמע במחיצת זלמן פֿיינקאָפף ובתו העומדת על הפרק? הלא היית שם, האף אין זאת?

לב מרדכי נע בקרבו אחרי שמעו את השאלה הזאת מפיו ונפשו ירעה לו אולי שמעה גם אזנו שמץ מני הנכבדות אשר דבר, וישתומם לדעת איזה עוף השמים הוליך אליו את הקול הזה. ולמען השל את נפשו ולהסיר דעתו, אמר לסבבו בכחש ויען בשפה רפה: — אמנם היה הייתי בביתו והצעתי לו למען בתו

שדוך הגון עם... עם בן אברהמ׳יל החוטם, אך הוא גער בי ויאמר, כי...כי אם יתן לו אברהמ׳יל מלא ביתו כסף וזהב לא יתחתן בו.

— ובמה הוא מתגאה „המשרת" הזה? בכבוד משפחתו, בתפארת אביו הנבזה, בכבוד אמו יושבת הקרנות?

רוח מרדכי שבה מעט למנוחתה אחרי הבינו מתשובת חברו, כי איננו יודע עד מה בדבר „ענינו" ויאמר:

— אבל כן הוא דרך המשרת הזה ובגאותו הוא מרקיע לשחקים. לא, אחי, אנכי אוקיר רגלי מביתו עתה, כי לא לי הוא. אך בא נא אתה אליו — הוסיף בשפתי חנף — אולי תצלחי לו יותר ממני?

— אני? אני אליו?! יקחהו אפל עם „נבלתו" יחדו, ול יעמוד רוח ממקום אחר ברצות ה׳! — ושני הרעים התפרדו וכל אחד מהם פנה לדרכו.

„נבל, בליעל, פוחז — אמר מרדכי אל נפשו באחוז דרכו הלאה ויחרק שן מחרונו על בן אומנתו זה: — התדמה בנפשך, כי גם עתה אסכיל עשה לגלות לך סודי, ואחרי כן תגנוב את לבי והלכת וגמרת את הענין וקבלת שכרך והתכחשת לי לאמר: לא ידעתיך? לא, לא, נבל, עתה לא אשוב עוד לאולתי. גם לי אשה וילדים רעבים".

ויסר אל חצר רחבת ידים ובפנת החצר בא אל אחד הפתחים ויעל על המדרגות המעוקלות באולם חשך מעלה מעלה עד עלותו אל הקומה הרביעית ושם בקש ומצא כפת המנעול ויפתח את הדלת ויבא אל מעונו, הלא הוא חדר המקרה אשר פרכת המסך תחצהו לשנים. בחצי הראשון היה חדר הבשול, והחצי השני היה התא, הלשכה, חדר האכל והקבה, ושם ישבה עתה רעיתו דלת הבשר ותניק את בנה הילד, וילדים אחדים התנגשו פה ושם על יד החלון האחד אשר לחדר הזה.

— התפארי עלי, רחל-לאה רעיתי, עתה! — קרא מרדכי בצהלת קולו בעברו כמעט על מפתן מעונו ויתיצב נוכח אשתו, ובהוציאו מטפחתו מחיקו מחה את זיעתו מעל פניו: — הוי, מה עיף אני!

— ומה? היש שכר לפעולתך? — שאלה בתשוקת נפש ובעפעפיה בחנה את פניו כמבקשת למצא בהם דבר מה.

— יש ויש, תהלה לאל, יש, לאמר: היה יהיה היום או ביום המחרת שכר לפעולתי — ענה בשמחה ויצנח על הספסל העומד על יד השלחן להנפש ולהשיב רוחו מעט.

— אכן רואה אנכי כי שכרך לפניך ילך, והכרת חוטמך תענה בך, כי כבר כבדת את גרונך וכלך משקה. אבל... אבל...

— ואם עשיתי זאת היש עול בכפי? הן מאז הבקר, זה שש שעות, אכת שער רעב וצמא עד אשר לשוני לחכי דבקה, ועתה מדי עברי סרתי אל בית המרזח להשיב נפשי, העשיתי עולה?

— חלילה לי מהגיד לך כזאת, אך... אך אין לאדם לשתות יי״ש לרויה על חשבון הכסף אשר עוד טרם ראה בעיניו.

— בעיני לא ראיתי? פתיה, הכסף הזה, סך מאה וחמשים שקל, הנה הוא כמונח כבר בקופסתי, בוא יבא לא יאחר. ראה תראי כי ביום המחרת או אולי עוד היום בערב אביא הנה את „יעקאטערינא" היפהפיה כלולה בהדרה ועוד חמשה שטרות מן האדום האדום.

— אמן, כן יהי רצון מלפני ה׳ — אמרה האשה ואנחה קלה וממושכה פרצה מפתחי פיה.

— ועתה מהרי רעיתי וערכי השלחן, כי רעב אנכי ככלב — אמר ויגש אל החלון הפתוח. — הוי, יוס׳קעלע, חיי׳קעלע דבורקעלע! — קרא בהושיטו ראשו דרך החלון אל פני החצר — עלו הנה עד מהרה!

וכרגע מהרה עקרת הבית ותניח את הילד, אשר נם שנתו בין זרועותיה, אל תוך הערש, ותפרוש מפה על השלחן אשר סביביו כבר ישבו כשתילי זיתים כל בניה שהם ששה במספר, ומרדכי ישב ראש ויאכלו לחם יחדו. בעת הארוחה ספר האיש לרעיתו דבר גבורותיו היום, מעשיו, הליכותיו, נכליו ומזמותיו אשר חמם בענין הזה עד אשר עלתה בידו לקרב את שני „הצדדים", להכריע ביניהם ולהביאם בברית בין הבשרים. גם ספר לה כמו את עצומותיהם, את דברי זלמן „העולה" ואת דברי חיים „היורד" אשר כל אחד מהם התפאר והתהלל במה שיש בו ובמה שאין בו, ורק הוא בחלקת לשונו ובמזמת לבו עשה את כל המעקשים למישור — ויצא הענין הזה. והאשה שמעה את דברי ספורו בתאות נפש ותשמח על אחרית דבר מראשיתו, כי עוד מעט יענה לה אישה את הכסף והכסף יענה לה את הלחם, את שכר הדירה, את שכר למוד בניה וכל צרכיה, ותושיה הרבים יקפצו פיהם, יען כי היא תתן להם את נשים והם יענו לה את המנוחה והשלום.

אחרי כלות הארוחה אמר מרדכי לתת מעט שנות לעיניו ומנוחה לנפשו אחרי העמל, התלאה והמרוצה אשר דכאו לארץ חיתו ביום הזה, ובאשר ישב על היצוע לפני השלחן שם שכב על הכר אשר שמה אשתו מראשותיו. וטרם נומו שנתו צוה עליה במפגיע כי תעירהו בשעה השמינית לעת ערב, אשר אז עליו לצאת שנית על פני העיר לרגל עניניו.

ג.

השעה השמינית הגיעה. ומרדכי כבר החליף כחו, חלץ עצמותיו ויהי נכון לצאת לפעלו ולעבודתו — להזמין את שני בעלי

המחותנים לפונדק אחד — אל בית היין של ישראל גוטמאכער מטעם שניהם, כי כן נועדו מראש להמתיק סוד יחדו בנשף בערב יום הזה על דבר פרטי הענין התלוים עוד ועומדים; אך טרם צאתו מביתו אמר לשפוך שיחו לה׳ בתפלת „מנחה". — והנה הוא עומד בתפלתו ופניו פונים אל הקיר. שפתיו נעות וקולו ישמע בלחש ובנחת, אבל מחשבותיו עמקו מאד גם עתה בענינו שהוא הסיח דעתו מצקון לחשו עד אשר דברי תפלתו יצאו מפיו טרופים, דחופים וסחופים ולא עלו לו יפה בסדר. זלמן וחיים עלו עתה על ראש שיחתו, אשר שפך לפני אלהים, ויבלבלו את מוחו: הוא זכר עתה את עצומותיהם ומשפטיהם בדבר פרטי התנאים והברית. והם הדריכוהו מנוחה; זה חפץ כי את כל כסף הנדה ישקול המחותן השני רק לפני התנאים, ומשנהו רוצה לתת רק מהציתו, והמחצית השנית לפני החתונה, ושניהם הם קשי עורף, ומה לו לעשות להכריע ביניהם ?... „אבל — מדמה הוא בלבו — אבל הלא על כן יעשו היום חוזה והכל על מקומו יבא בשלום. אח-אח-אח, רבונו של עולם! „מודים אנחנו לך שאתה הוא ה׳ אלהינו ואלהי אבותינו, צור חיינו מגן ישענו אתה הוא לדור ודור, נודה לך ונספר תהלתך על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך"..... אך פתאם עמד עוד הפעם על הפרק וישאל את עצמו במדעו לאמר: „ואם יקשה חיים את ערפו ואמר כי עתה יתן, וזלמן יקשיח לבו ואמר כי לא יוכל תת עתה? מה יהיה אז? הלא אז יוכלו לעשות מדחה לכל הענין — ועמלי מה תהא עליו?... אך לא, העתר יעתר זלמן ונתן את כל הכסף, יען כי היחס יקח לבו; אין דבר, אין דבר. „נודה לך ונספר תהלתך על חיינו המסורים בידיך ועל נשמותינו הפקודות לך, ועל נסיך שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת, ערב ובוקר וצהרים"... ואמנם אולת היא: הן זלמן איש עשיר הוא ומצא תמצא ידו לתת עתה את כל כסף

הנדה . . . אבל מה יהיה אם לא יחפוץ לתת פעם אחת? הה, רבונו של עולם, אם לא יחפוץ מה יהיה? „הטוב כי לא כלו רחמיך והמרחם כי לא תמו חסדיך מעולם קוינו לך״ . . . הוי, אם זה לא יחפוץ וזה ידרוש ענין רע הוא מאד. „ועל כלם יתברך ויתרומם ויתנשא שמך מלכנו תמיד לעולם ועד. וכל החיים יודוך סלה״ . . .

— מרדכי! מדוע הנך מאריך כה בתפלתך היום יותר מדי? —

הוא שומע פתאם קול רעיתו קורא אליו מרחוק. ויתעורר כמו מתרדמה . . .

— אוהו - אוהו - או - או! — ענה בלשון רמיזה לבלי הפסק באמצע התפלה. ועתה מהר לכלות תפלתו בלחש, וברכותיו האחרונות יצאו מפיו דחופות ומבוהלות כסדר בשלום בלי פגע עד תמן. —

— מה אומר לך רעיתי? — פנה אליה אחרי שלשת הצעדים, אשר צעד אחור וקדם, כחפץ למלא את דבריו אשר הריץ אליה ברמיזה: — ראשי סובב סובב הולך ומחשבותי תעלינה גם על ראש שיחתי עם אֵל . . .

— האם מותר לאדם לחשוב מחשבות חול באמצע התפלה, „בשמנה עשרה״? — שאלה האשה לתמה כיראת ה׳ ויודעת חובת האדם למקום.

— הוי, אשתי היקרה! הן הדאגות אינן יודעות אסור או היתר. ומה לי לעשות אם בלי חפצי תבואנה עלי והדריכנה אותי מנוחה? האל הרחום יכפר עון.

ומרדכי יצא מן הבית לעשות „מלאכתו״. וירחיב צעדיו וילך בחפזה למען תספיק לו השעה לאסוף אספה את שני המחותנים יחדו למועד הנכון, ומעונו רחוק מאד ממעונות שני פטרוניו היושבים ברחובות שונים. הוא לא היה חס גם על איזה אגרות כסף לשכור לו עגלה, אך ברגעים האלה לא היתה בצלחתו אף פרוטה אחת לפורטה, כי זה כמעט הריקתהו רעיתו להוצאות ביתה. והנה הוא

רץ ווחל כנחש עקלתון ברחוב בין ההמונים השוטטים שם ופניו מועדות בתחלה אל בית חיים; הוא רץ, רץ ורץ בכל כחו עד אשר מדי בואו אל מחוז חפצו היה כל בשרו רטוב מיזע ורוחו קצרה. ויעמוד רגעים אחדים בחוץ ויתקן את עצמו, וימח זיעתו מעל צוארו, ואחרי כן עלה על המעלות העולות אל מעון חיים, ויעמוד גם על גרם המעלות רגע להנפש ויבא הביתה. חיים ישב אז על המעקה הפונה אל פני החצר וישת חמי ערב בשקט ובמנוחה, ויהי מכורבל בכרדוט דק ועל ראשו כפה שחורה ומקטרת ארוכת-שפופרת בידו.

— אורתא דמרא טב! — אמר בגשתו אל הפתח הפתוח אל המעקה וישתחו בענות כבוד ליושב שם.

— אורתך טב — ענה חיים בהדיחו תמרת עשן מפיו, — שב נא מרדכי, שבה כה עמדי.

— אבל, ר' חיים, הנה הוא, ר' זלמן, יושב ומחכה שם לקראתך בבית גוטמאכֿער — הוציא מרדכי שקר מפיו למען ימהר יחיש מעשהו.

— ומה כל החרדה הזאת? עוד הערב גדול, אשתה חמים ושתה גם אתה עמדי, ואחר נלך.

— אבל הוא האיץ בי.

— האיץ בך? המ... האיץ בו! אין דבר, שב רגע וחכה לי עד אשר אכלה לשתות.

— לא, לא, ר' חיים, הנני ממהר ללכת אליו להגיד לו, כי כרגע בא תבא לא תאחר. האלך?

— לך, לך, אם חפץ אתה, ואמור לו כי כרגע בא אבוא.

ומרדכי יצא מאת פניו, והנה הוא רץ אל חנות פטרונו השני והיא עומדת הרחק הלאה מן המקום הזה. הוא רץ בכל כחו ועוד הפעם כסתה זיעה את כל בדי עורו ונפשו עיפה מאד וגם לבו נע

ממרוצתו עד אשר באחרונה בא אל מחוז חפצו. וימצא את זלמן בהתוכחו עתה עם אחד הקונים והוא מדבר רתת ולא שם לבו אליו מאין פנות. ויעמוד מרדכי תחתיו רגעים אחדים ויחכה עד אשר כלה האדון את דבריו רגע ואז נגש אליו וישתחו.

— אורתא דמרא טב — אמר בהתיצבו נוכח פניו למען ישים אליו לבו.

— אורתך טב — ענה זלמן בלשון ממהרת — שב נא כמעט רגע, מרדכי, הנה כסא לפניך. — ובדברו זאת הסב עיניו מנגדו לעשות מלאכתו.

— אבל, ר' זלמן — הוסיף מרדכי — הלא הוא, ר' חיים, יושב ומחכה שם זה כבר לקראתך.

— ומה לי לעשות? הלא עיניך הרואות, כי אין עתותי בידי עתה. חכה נא לקראתי פה עוד כחצי שעה והלכתי עמך.

— אך הלא בין וכה וכה וראה שם ר' חיים כי אינך ופנה והלך לו. האלך ואגיד לו כי הנך הולך ובא כרגע?

— לך והגד.

ומרדכי הניח את מקומו וימהר וירץ אל בית-היין לראות אולי כבר בא חיים. ויבקשהו בכל התאים והחדרים ולא מצאהו, וישים פעמיו עוד הפעם אל ביתו, ועתה מצא את חיים בהיותו נכון לצאת.

— למה זה תבהילני כה ומדוע הנך נחפז מאד? — שאלהו חיים בקר רוח בהתבוננו אל פניו המכוסים בנטפי זיעה.

— למה הנני נחפז? אח, ר' חיים, איככה לא אמהר ועיני ר' זלמן כבר כלו מיחל לך שם? והלא עלי קללתו תהיה ועל ראשי חמתו תרד.

— כי עתה הנני הולך עמך יחדו. לכה ונלכה.

— לא, לא, ר' חיים, אני אלך לפניך ואקדמה פניו בתחלה

לאמר לו, כי הנך הולך ובא...

— אין זאת כי אם שולל תוליכני והוא עוד איננו? לא, לא אלך; יחכה הוא לי.

— בשם... בנפשי נשבעתי לך, כי הוא יושב ומחכה שם לקראתך...

— כי עתה למה לך לקדם פניו לפני? הלא בעגלה אשר אשכר לי נסע יחדו ומהרנו לבא.

על מרדכי היה עתה להעתר לו למרות רוחו. ובצאתם החוצה עלו על אחת המרכבות אשר שכר חיים ויסעו יחדו ויבאו אל המקום הנועד. אך מה חרה לחיים בבואו שמה וירא כי המחותן השני איננו.

— ובכן רמה רמיתני, איש לא אמון בך?! — גער במרדכי בחמתו — ועתה יהי עלי לחכות פה לקראתו שעה תמימה?

— האמינה לי, אדוני ר' חיים, חי נפשי... חי אשתי ובני, כי... כי היה היה פה ויחכה לך; אך בראותו כי אינך בא ויקם וילך לו, ואני מה כי תלין עלי? ועתה הואיל נא לחכות פה רגעים אחדים ומהרתי ורצתי כחץ מקשת והשיבותיו הנה. התואיל לחכות רגע, אדוני?

— אבל עד מהרה תרוץ. השמעת?

— כחץ מקשת — שנה מרדכי את הבטחתו ויצא בחפזון מן הבית.

אמלל! „כחץ מקשת" אמר לרוץ עתה, אך הוא לא עצר עוד כח לצעד עתה אף בצעדי הצב, כי כבר חש כאב ברגליו וברכיו כשלו וכל יצורי גוו כמו התמוללו ממרוצתו רצוא ושוב מדחי אל דחי. ויאסוף שארית כחו וימהר ללכת בכל יכלתו, וחמשים השקל הנשקפים לו מן הענין הזה הם אמצו ברכיו הכושלות וירחיב צעדיו עד אשר באחרונה בא אל חנות זלמן, והוא עוד טרם יצא משם.

— הואילה נא, ר׳ זלמן, ולכה נא עתה, כי הוא יושב ומחכה שם לקראתך בכליון עינים. אוּפ-פ-פ-ף! — קרא מרדכי בהריצו דברו עד מהרה ובמלא פיו שאף רוח כתנים.

— והוא כבר ישנו שם?

הישנו שם? הוי, הנה... הנה... בשם ה׳ נשבעתי לך, כי הוא מחכה שם לקראת בואך כשעה תמימה. אוּפ-פ-פ-פ-ף! מה גדול הוא חום היום הזה!

וזלמן, אחרי עשותו עוד רגע כה וכה, יצא מן החנות עם מרדכי יחדו ופניהם מועדות אל בית היין. אך כמעט עברו כחמשים צעדים מזה והלאה והנה נפגש זלמן מדי עברו ברחוב עם אחד ממכיריו ואנשי בריתו ויבא עמו בדברים בעמדם תחתיהם, וירבו שיחה יחדו על דבר אחד מעניניהם, זה שואל כענין וזה משיב כהלכה וחוזר חלילה, — ומרדכי עומד כמו על גחלים לוחשות ולבו תמם יהלך בקרבו מדאגה מדבר אולי בין כה וכה יניח שם חיים את מקומו והלך לו. מה לו לעשות? גם לשסע את זלמן בדבריו לא יתכן וגם לחכות לו בדברים לא יתכן, כי הענין נחוץ.

— ר׳ זלמן — הרהיב מרדכי בנפשו עוז באחרונה לבא בתוך דבריו — האלך ואגיד לו, כי הנך הולך וקרב לבא?

— לך והגד — ענה זלמן כמו במאמר המוסגר בתוך יתר דבריו עם איש בריתו מבלי העיף עין על השואל, ויוסף לטייל ארוכות וקצרות עם הראשון.

וימהר מרדכי וירץ בשארית כחו, ויאנח ויגנח עד אשר בא באין אונים אל בית היין, ותהלה לאל כי חיים עודנו יושב שם. חיים התמרמר עליו, קלל, רגז, התגעש, התקצף ויגער בו בחמתו על אשר רמהו זה שלש רגלים; אך הוא קבל עליו את הדין ויכנע ויתרפס לפניו, ובתפלה ותחנה בקשהו כי יחכה לו עוד רגע, וישבע לו בשם ה׳ כי זלמן הולך וקרב הנה עד אשר התרצה והתפיס לו

חיים לשבת תחתיו ולחכות עוד.

באחרונה נזדמנו העולה והיורד לפונדק אחד. ויבחרו להם שם חדר מיוחד להמתיק סודם, ומרדכי אשר כבר יכול להשיב רוחו ברחבה, עומד עליהם לשרתם. והנה הובא לפניהם בקבוק יין טוב, כי „פוטר יין — ראשית ענין" כלל הוא בידי יושבי העיר הזאת, וגם עוד מטעמים וממתקים הושמו לפניהם על פי שניהם ביד מרדכי — והשיחה החלה. השדכן, אחרי גמאו מן האדום האדום וטעמו מן המטעמים, חשב למשפט לעזבם לנפשם, וילך לו באשר הלך, ובדעתו לשוב עוד היום אל בעליו לדעת פשר דבריהם והחלטתם הנכונה, ועתה נח שקט בנפשו ואין רוגז.

אך... מה זאת? מדוע ירגיש לחץ בלבבו עתה? מדוע תקצר רוחו? — אין זאת כי אם מרוצתו היתרה הוגיעה את נפשו מאד, ועל כן חש הוא בלבו

ד.

בודדים במועדם ישבו עתה שני המחותנים בחדרם איש לקראת רעהו, ועל השלחן הקטן לפניהם יתאדם היין בכוסותיהם. ר' חיים הוציא מצלחתו גלום-קטרת עב ויעשנהו הפעם בגאוה מיוחדה וישתרע במלא גויתו ובעבי גבו על כסאו, ור' זלמן גם הוא העלה קטרתו וישען בזרוע ימינו על פאת השלחן. וכדרך הסוחרים העבירו בתחלה אופני שיחתם על השאלות הנוגעות לעולם כל אחד מהם ומענין לענין במרוצת דבריהם שאלו ודרשו כפי אשר יד ידיעתם מגעת גם בהלכות „השעות הרעות", אשר על הפרק הזה יעמדו היום רבים במפלגות ישראל.

— אכן עת רעה היא, רעה ומרה מאד — אמר ר' זלמן בתוך

יתר דבריו ויניד ראש. — ומי יודע — הוסיף — מי יודע עד מתי ימשכו הימים הרעים האלה. שער נא בנפשך, ר׳ חיים, היו ימים לי ולא כבירים הם, אשר מרוב הקונים רפו כל ידים בחנותי מעבודה: עוד זה מדבר וזה בא, עוד הם מדברים והנה שלישי, רביעי, חמישי יבאו אחריהם, והדלת סבה על צירה כל היום. ומובן מאליו, כי אם ירבו הקונים אז יש להוקיר המחיר על הסחורה והפרנסה מצויה. ועתה... עתה יתנהל המסחר בכבדות והמשרתים יקבלו שכר בטלה. אבל לא אחטא בשפתי — מהר לתקן את דבריו: — הן אמנם גם עתה תהלה לאל אין לי להתאונן על הליכות מערבי, אך הדומה הוא בערכו ובֶרוח אשר הוא מביא לי עם מערבי לפני שלש-אַרבע שנים? אכן עת רעה היא מאד... אך לחיים, לחיים, ר׳ חיים! — ור׳ זלמן נשא כוס ישועות, ברכה והצלחה לרעהו.

— לחיים טובים ולשלום! — ענה ר׳ חיים וישא גם הוא את כוסו ויברך עליה ויאצל ברכה גם לזלמן כדרך הארץ. — הוי, הוי על העתים הרעות האלה! — שב אל הפרק אשר עליו עמד רעהו. — אך, אל נא אפתח פה לשטן, לפי דעתי אין לנו לקות לימים טובים מאלה, יען כי צרכי בני עמנו הולכים ומתרבים, ודעתם קצרה ומסביב צרה. והקנאה, הה, קנאת איש מרעהו, היא הולכת ואוכלת בנו כל חלקה טובה ומנפש ועד בשר תכלה. כל אחד מאתנו יחשוב בלבו ויתברך בנפשו כי הוא הוא הנכבד ואפס בלתו, ועל כן הולך הוא בגדולות ובנצורות ממנו ומיכלתו עד אשר ינתק החבל אשר ימתחהו יותר מדי. וזו רעה חולה מאין כמוה, כי רק עם המסחר אנחנו, וכלנו בזקנינו ובנעורינו, בנשינו ובטפנו נחזיק בקנה הרצוץ הזה ולא נרפנו. וראה נא כי עתה יתנכלו הפולנים ויתחכמו עלינו לשום עץ גם בלהמנו הקלוקל הזה ויעשו כלם אגודה אחת ליסד בתי אוצרות מכל המינים למען תת אותנו למדחפות — וידל יעקב מאד. לנו יחסר עתה בסיס נכון וקים — ואת הבסיס הזה נמצא רק בעבודת

האדמה, יען כי היא אם כל פרנסה וכלכלה. אך... לחיים, ר׳ זלמן, לחיים!

— לחיים טובים ולשלום. אח-אח-אח, ה׳ ירחם! — ענה זלמן בשתותו את היין מכוסו וימלאה שנית. — „האדמה היא אֵם כל פרנסה וכלכלה" אמרת, ואכן אמת נכון הדבר; אבל איה איפה נמצא אותה, את „האֵם" הטובה הזאת?

— הנך שואל „איה"? הלא היא מחכה לנו זה כאלפים שנה, היא פורשת אלינו כפיה, היא... היא... סוף דבר, יש ויש אדמה לישראל! — קרא חיים בנפש מתרגשת ובשפה נמלצה כקורא מעל ספר. וזלמן הביט אליו בעינים מפיקות תמהון ולעג גם יחדו, כאיש אשר איננו מאמין למשמע אזניו.

— האם אל ארץ ישראל ירזמו דבריך? — שאל אחר דומיה קצרה ועפעפיו בחנוהו.

— כן הוא, אל ארץ ישראל, אל ארץ קדשנו. ומה?

— אתמה מאד, האם נהפכת ותהי „לליטאי"? האם גם אתה, ר׳ חיים, היית כאחד מאלה הדוחים את הקץ, הלא הם הליטאים, המינסקים, הווילנאים, הגראָדנאים, הקאָוונאים?

— שאני נא, ר׳ זלמן, אם אמר לך, כי צחוק עשית לי בדבריך אלה: האם משה רבנו ויהושע הורישו את ארץ כנען לפנים רק להליטאים הווילנאים והקאוונאים ועל כן עליהם רק לחבבה, ועלינו העברים הפולנים לעמוד מנגד? האם לאבותינו אנחנו לא היה כל חלק ונחלה בה ולא זרע ישראל אנחנו?

— נפלאת היא בעיני, ומאד אתמה לשמוע כזאת מפיך, כי מימי לא חשבתיך ל„חובב ציון" כזה, חע-חע-חע, אך... לחיים, לחיים!

— לחיים טובים ולשלום.

הכוסות נשקו ונהפכו אל פיות השותים. ואחר השתיה שב

זלמן אל שיחתם הנאה וישאל:

— ומה תאמר, ר׳ חיים, על המושבות החדשות המיוסדות עתה בארץ ארגנטינא?

— מה אמר ואדבר? הבל ורעות רוח! — ענה חיים בנגבו את שפמו במטפחתו ויעביר אצבעותיו בין פלגות זקנו.

— האם באמת ובתום לבב תדבר כזאת?

— התולים אין עמדי ודבר שקר שנאתי. ואתה, ר׳ זלמן, אתה מאמין באמונה שלמה, כי שם יציץ ופרח ישראל? כי שם ימצא תקומה ויבנה על עפר בצר? המאמין אתה?

— אני מאמין אמונה אמן. ומדוע איפוא לא אאמין אחרי החדשות הטובות, הישועות, הנחמות והזמירות אשר אשמע מכנף הארץ הברוכה ההיא?

— אם כן איפוא רואה אנכי — אמר חיים במנוד ראש — כי לא כמחשבותי מחשבותיך בענין הזה, ומתפלא אנכי איכה יוכל איש ישראל נאמן עם אמונתו ועם תקותו לבכר את ארגנטינא, אשר לא ידענוה ולא שערוה אבותינו, על ארץ ישראל, שהיא תרהיבנו והיא תל-פיות לעמנו זה כאלפים שנה! הלא בכל יום ויום אנחנו מתפללים לאמר: „ולירושלים עירך ברחמים תשוב", „והביאנו לשלום מארבע כנפות הארץ והוליכנו קוממיות לארצנו" ועוד תפלות רבות כאלה, ואם איש ישראל נושא נפשו ארגנטינאה — נמצא הוא עושה את תפלתו פלסתר? היתכן דרך איש כזה בעיני ה׳?

— ואנכי — ענה זלמן ברגש — אנכי אתפלא איככה יוכל איש ישראל כשר וישר לדחות את הקץ טרם בא מועד מאת ה׳, טרם בא משיח צדקנו הגואל ישראל. לא, ר׳ חיים, איש פשוט הנני ולא אוכל להאמין במשיר׳ הניר, במשיחים הרבים המרכיבים את ישראל על גבי עטיהם לשאת אותם ארצה ישראל; אני מאמין בכל לבבי באלהינו ואלהי אבותינו שהוא כל יכול, ואם יהי רצון

מלפניו להביאנו לשלום לארצנו, או אז יאמר לאמעריקא: „תני" ולארגנטינא: „אל תכלאי", ולא יסגור עלינו מדבריותיהן וימיהן. ועתה בקום מושיע לעניי עמנו כהבאראָן הירש, יהי נועם ה' עליו, והוא ינחיל לאחיו יש בארץ ארגנטינא — עלינו לשאת ידינו קדש ולברך את ה', את ממשלתנו הרוממה אשר תחשוב זאת לו לצדקה גדולה ואת אחינו הגדול והמרומם הזה.

— אשריך ר' זלמן, אם לבך ימלאך לחשוב כזאת על ארץ ישראל החדשה, — גמגם חיים בשפתי לעג.

— ואשריך, ר' חיים, אם לבך יחשוב כזאת על משיחי הניר החדשים — השיב זלמן חובו במטבע שטבע לו חיים. — אך הרשני נא לשאלך — הוסיף — האם גם בנך המדַבר הוא „חובב ציון" נלבב כמוך?

— עוד יותר ממני — ענה חיים ברוח נכון כמו למען הרעימו — עוד הרבה הרבה יותר ממני.

— המ... ואנכי לא ידעתי כזאת מראש... אבל הגידה נא לי, האם באמת תדמה בנפשך כי „חובבי ציון", לאמר: הליטאים, אשר על דגלם אתה חונה, יביאו גאולה לעולם ישראל? חע-חע חע. הדבר זה יֵרָאה בעיני כאלו הם, ליטאיך אשר ירהיבוך, יאמרו לה' בתלונה לאמר: „ה' אלהינו! אתה לא תאבה עוד להוליכנו קוממיות לארצנו, הבה נגבר חילים והלכנו בעצמנו שמה, ואתה שב לך שחקים ואל תצא בצבאותינו"! אכן טובה ויפה מאד מחשבה כזאת לאיש יהודי כשר כזה!...

— אבל זאת היא רק מחשבתך לפי תבונתך — העיר חיים בנפש מסתערת מעט מעט — ולבי לא כן יחשוב ולא כן ידמה. סלח נא לי באמרי, כי על אדם חרוץ לרדת לעומקו של דבר ולא לרחף עליו מלמעלה, על אדם חרוץ לדעת ולהבין, להבין דבר מתוך דבר...

— להבין? — שאל זלמן רתת ועל פניו עברה תנועת רוגז
— תהלה לאל, גם אנכי אינני נופל בתבונתי מכל איש. והנני אומר לך, כי כל „משיחיכם" יקח רוח, ישא הבל; וארגנטינא היא ארץ ברוכה, טובה ורחבה ובה יבורך ישראל וימצא הרוחה.

— חדל נא, חדל נא. מימי לא חשבתי ולא עלה על לבי לחשוב, כי הנך ארגנטינאי אדוק כזה.

— ואנכי לא אמרתי ולא חשבתי מימי, כי איש כמוך הנהו אחד מהאוספים רוח בחפניהם, אחד „מחובבי ציון". המ... „חובבי ציון", „חובבי ציון", „חובבים" עלינו! — וזלמן לעג צחק בצחוק מכאיב לב.

הצחוק הזה העיר את רוח חיים בקרבו ויטיל סערה בנפשו ויחר לו מאד. ובעבור חושו בו שכח את כל „הענין" אשר בגללו בא הנה לדבר עם רעהו ויקרא בחום לבו:

— חטאת מרי, נבלה היא, נבלה הדבר! דברים כאלה יוכל לדבר רק אחד מאלה אשר לא יאמינו בתקות ישראל ובעתידותיו ורהבם עמל ואון!

— ובכן הנני נבל בעיניך?! — התגעש גם זלמן ויתנודד תחתיו מחמתו כיושב על חדודי חרש — לא, לא נבל אנכי, כי נבלים הם הדוחקים את הקץ, נבלים הם כל המתאמרים להיות „משיחים" חדשים לישראל!

— חדל לך, חדל לך, כי נעויתי משמוע דברים כאלה! — קרא חיים ופניו המלאים והאדומים אדמו עוד יותר.

— חדל לך אתה מדבר ותהי לך לחכמה!

— אם כן איפוא הלא אמנם נבל, אויל ועז־פנים אתה! — קרא חיים בחמתו ויקם ממקומו מלא חמה.

— ועם אויל ועז פנים הנני מדבר היום! — קרא זלמן עוד ביתר עוז ויקם גם הוא ממקומו.

— דרך ארץ! שים ידך לפיך, הדיוט, בור, משרת!
— בשם הדיוט, בור תקראני? הוי, קבצן, סרסור, מלחך פינכא!
— נבזה, נמאס!
— פוחז, ריק!
— גנב!
— בולע חיל זרים!

ושני „המחותנים" התרגשו והתגעשו עד מאד, קרביהם היו בהרי שרפה ורוחם כנחל שוטף וישלחו רסן מעל פיהם ויכנו איש את רעהו בכנוים אשר לא יוכלו לבא בדפוס, וישפכו בוז זה על זה בקללות מקללות שונות, ועוד אחת מעט והגיעה מריבתם עד מרום קצה, לאמר: עד המדרגה אשר האגרופים ירומו אל עָל לכלות פעולת הלשונות בפעולה מוחשית ומורגשת יותר. אך בין כה וכה התאספו הנה רבים מהיושבים פה בחדרים אחרים לראות מה זה ועל מה זה התגרו שניהם מלחמה.

— ר' חיים, ר' זלמן, אוי, מה היה לכם? — שאלו אחרים מהאספסוף חליפות את שני הנצים אשר התנגשו הנה והנה.

— ידֹע יֵדע הגנב, הפוחז הזה את תנואתי! — ענה חיים בקצפו מבלי פנות עוד ימין ושמאל ויצא כדחוף ומבוהל החוצה.

— אנכי, אנכי הנני להראות להקבצן הזה את עברתי! — ענה גם זלמן ברעם קולו ויניח מקומו וימהר לצאת בסערת רוחו.

— ?!......

ה.

השעה האחת עשרה בלילה. רוב בתי האוצרות והחנויות כבר סֻגרו על מסגר ושאון הרחובות החל לקום לדממה. ומרדכי ידע את כל

אשר נעשה, והנה הוא שב עתה מֻדכא מדאגתו ומחולל מצרת נפשו ומתלאותיו כל היום לרגל ענינו הרע, אשר השביעהו עמל וקלון תחת כבוד — אל ביתו. נפשו מרה לו מאד בהתנהלו עתה בכבדות דרך רחוב הבורסקים, גויתו הומכה כאלו משא כבד מוטל על שכמו ורגליו הרפות משרכות דרכן לאט ובדי עמל. מדי זכרו עתה (ואיך לא יזכור?) את העמל והתלאה אשר שבעה נפשו ימים אחדים רצופים ועוד יותר ביום הזה ואת פריו אשר נחל — יתנודד ולבו ימס ויהי למים הנוזלים עתה דרך עיניו... כן הוא, לבו ישתפך עתה דרך עיניו: הוא בוכה על עמלו הרב אשר עלה בתהו, על תקותו היחידה אשר נשא רוח ועל הצרות הרבות המשתרגות ועולות על צוארו — ועתה אין לו עוד רֶוח והצלה מהן. הוא הולך — ודברי זלמן, אשר הוא היה מקור תקותו הפעם, עודם מצלצלים באזניו. — „צא צא מזה, פוחז, נבזה, פתי!" — קרא עליו מלא כמעט דרכה כף רגלו על מפתן מעונו לשאל אותו פשר דבר המתקת סודו בבית היין. — אבל מה חרי האף הגדול הזה פתאם, אדוני הנכבד ר' זלמן? — „צא, צא לך מהר מזה, פוחז, נבזה! כלכל לא אוכל גם אותך גם את הסרסור, את הקבצן הנבזה, וכימי השמים על הארץ לא יקום ולא יהיה הענין הזה!" — אבל... אבל, ר' זלמן, הרשני נא, הרשני נא ל... — „צא, צא, צא מזה!" — שפה אחת ודברים אחדים: „צא מזה!". הוא בקש רחמים מלפניו, התחנן אליו כמעט ברמעות שליש להגיד לו בשֶׁלְּמַה קפץ עליו פתאם כל הרגז הזה, אך לא נענה עוד, כי ירק ירק זלמן בפניו ויפן לו עורף; וגם כל בני ביתו כמו סערו רגזו ברגעים האלה וירעימו לו פנים ויביטו עליו בשאט נפש כמו על זעום נפשם. ורק אחרי כן נודע לו, כי רק „שאלת היהודים" הבכיה לדורות — היא היתה בעוכריו ובשלה כל הסער הזה. „צחוק מר הוא, אמר האמלל בלבו, כל השומע יצחק לי ולא יאמין כי אספר לאמר: בגלל

שאלת היהודים, בגלל פלשתינא וארגנטינא לא התחתן זלמן עם חיים! אכן נפלאות הן גם הצרות המתרגשות לבא בימי הפלאות האלה. אבל, הה, ואני מה? מדוע יעלה עמלי הרב בתהו?" שאל את נפשו ברוח נשברה. אך טענתו מי ישיבהו? — והוא הולך הלאה תפוש ברוב דאגותיו, אשר כעלוקות הן מוצצות עתה דמי לבבו. הוא חושב מחשבות מה לו לעשות עתה, מאין ימצא לו הרוחה — וחובותיו עצמו משערות ראשו? מאה וחמשים כסף כמעט היו מונחים בקופסתו חלף עמלו בענין הזה, אור חדש היו עיניו רואות לו קבל עתה מכסת כסף כזאת הנחוצה לו למחית בני ביתו, ופתאם — „צא, צא מזה, פוחז, נבזה!" ותקותו נשארה מעל. אך הנה הוא יוצא מרחוב הבורסקים ובא אל ככר בית אוצר המלכות. ובגשתו אל בין העצים השתולים בנוה בתוך הככר עמד שם רגע להשיב רוחו, והנה... מה זאת? בשאפו עתה רוחו אל קרבו במלא פיו חש כאב בצד שמאלו וכדקירת מחט הוא מרגיש שם בקרבו! את הכאב הזה אמנם הרגיש גם בעוד יום, אך בעבור חושו בו בראשונה משמחתו ואחרי כן מעצבונו לא שם אליו לבו, ורק עתה הוא מרגיש כי כאבו אנוש... וישאף רוחו שנית והכאב עוד יגדל — ויבהל. ויזכור כי מדי רוצו יומם אל זלמן בפעם השלישית להבהילהו אל בית היין, עבר לפני אחד המַבועות ובהיותו עיף וצמא מאד גמא מים קרים מן הכד, אשר בקש מאחת השפחות אשר עמדה שם... אין דבר, אמר בלבו, הכאב הזה יעבור אחרי תתו מנוחה לנפשו בלילה הזה, ודאגתו הנוראה למצבו המר ולתקותו אשר נכזבה פתאם החלה עוד הפעם לדכא נפשו והיא השכיחתהו גם מכאובו. ויגש אל אחד הספסלים העומדים שם בין השיחים וישב להנפש.

אויר צח משיב נפש שרר עתה בחוץ, ועלי העצים כמו יתלחשו בסוד שיח מפני הרוח הקל העובר בין הענפים חרש. מימין

ומשמאל יתהוללו עוד הרכב וישתקשקו ברחובות אף אם לא ברעש גדול כמו ביום. לפעמים יברק ברק, ומכנף הארץ ישמיע הרעם ברגז קולו — קול ממשך כהולך ומתגלגל במרחבי הרקיע מסביב. ומרדכי האמלל יושב תחתיו נשען על מסעד הספסל, ימינו תחת לראשו ובשמאלו מטהו, ומבטי עיניו התועות עמדו מבלי משים על הפנס הגדול המֻוצג בתוך הככר, אשר מסביב לאורו יטושו ינועו עתה המונים המונים זבובים ויתושים קטנים. הוי, מה יחפצו היצורים הקטנים האלה? למה יחרדו, ינועו סביב בלי פוגה? מה ופצם? — אור! גם הם ידעו להבדיל בין אור לחושך, גם הם יבינו מה מתוק הוא האור לעינים... והוא מוסיף להביט אל המחזה הזה ואין קץ לו... אך בשבתו כה נוגה, משמים ושבע רֹגז ועיניו נשואות לנקודה אחת, החלה התרדמה לגבור עליו ולרגעים נסגרו שמורות עיניו; הוא מתעורר ומביט רגע אל הפנס — ועוד הפעם תסגרנה, ובאחרונה תקפתהו שנתו וינם תחתיו...

כעשרים רגעים ישן כה על מושבו, ואחרי כן הקיץ. ויבט אל מורה־השעות אשר בקיר חומת בית־אוצר המלכות למולו והנה השעה השתים עשרה הגיעה, ויקם וילך הלאה. ומה נבהלה נפשו בהרגישו, כי עתה גדל כאבו בקרבו עוד יותר עד אשר כמעט לא יוכל לשאף רוח אל קרבו, כי כל נשימה ונשימה כמו תפגוש מכשול על דרכה, וגם ראשו יכבד עליו מאד. לבו נבא לו דבר מר וגם ידע מה נבא...

בדי עמל ויגיעה הגיע אל חצר מעונו וברב עמל עלה עתה על המעלות אל משכנו. כל בני ביתו כבר נמו שנתם איש איש תחתיו, ורק אשתו לבדה ישבה לפני השלחן ולאור העששית אחתה את הקרעים בבגדי הילדים. היא השתוממה מאד לראות עתה את אישה הבא בכבד ראש ובפנים רועמים הביתה, כי הדבר הזה היה לה אות לרעה.

— ומה? — שאלה בנפש שוקקה בהניחה את המעיל אשר בידיה על פאת השלחן ותבט אל אישה בעינים בוחנות.

אך הוא לא מהר לענותה כאלו לא אליו פנתה בשאלתה, ויגש לאטו אל היצוע ויצנח עליו בכבדות. והיא הוסיפה להביט אל פניו בתמהון וחזותו הוכיח עליו לעיניה כי עצוב רוח הוא ותתעצב גם היא אל לבה.

— ומה? האם בטל הענין? — שנתה האשה שאלתה.

— הה, צרות, צרות! — ענה מרדכי באחרונה ויאנח ויניע ראש — מי יוכל לדעת ולשער זאת מראש? ארורים הם אלה אשר המציאו את השמות „פלשתינא" „וארגנטינא" לעולם, כי הם הם הרימונו!

האשה ההדיוטה, אשר דבר אין לה עם הליכות עולם ומשפטי הימים, לטשה אליו עיניה ותשתאה בשמעה את שני השמות האלה מפיו, שהם היו זרים ומוזרים לה כשמות מלאכי חבלה, ובלב מלא יגון וצרה שאלה אותו למצער להבינה פשר דבר האסון אשר הביאו עליהם שני „העצמים" הנפלאים בשמותיהם האלה. אך היכול יוכל ללמדה עתה פרק בתכונת הארץ? היעמוד בו לבו עתה להורותה דעה „בצרות היום" אם צרת נפשו עולה על כְלנה?

— אחת היא, אחת היא אם תדעים ואם לא תדעים. סוף דבר: הבנין אשר בניתי ברב עמל ותלאה נהרס עד היסוד — ענה באנחה ובשממון.

האשה נאנחה בשברון לב ונפשה מרה לה מאד, אך כאשה תמימה הנאמנה לבעלה בראותה את צרת נפשו ויגונו נחמתהו ותאמר: „הלא הכל בידי שמים. ובכן אל נא תדאג, אישי, ואל ירע בעיניך הדבר הזה, כי האֵל המלא רחמים ימלא חסרוננו ויעמיד לנו רֶוח ממקום אחר. אך הבה, אלכה נא ואמלא לך כוס חמים ושתית...

— אל נִא, אל נא, רעיתי, אין חפץ לי בחמים, ואַתּ

רפדי נא לי יצועי, כי עיף ויגע אנכי מאד, וגם.....

אך את יתר דבריו לא בטאו שפתיו ומלתו נשארה על לשונו. הוא הוציא כמעט מפיו דבר מר כי „גם חולה הוא וכאבו אנוש" — אבל עצר במלים, כי למה לו להכאות את לבה הנאמן לו בידיעה מעציבה ומדאיבה כזאת? מה ימריצהו אם גם היא תדע דבר מכאובו ובצרתו יצר לה? לא, לא טוב עשותו זאת, וטוב לו לחכות, כי כעבור לו הלילה הזה במנוחה אל נכון גם כאבו כליל יחלוף ממנו ועבר. — וכעבור עוד חמשה רגעים שכב למעצבה בתקותו, כי ביום המחרת יחדל הכאב ושב ורפא לו.

אך לא כן היה. בבוקר לא יכול לקום ממשכבו, כי ראשו כבד עליו מאד, כאבו בצדו גדל, כל בדי עורו כמו התמוללו וחום גדול התלקח בכל גויתו. אשתו האמללה, הנבוכה והשוממה משואת פתאם אשר באתה, מהרה אל אחד מבני משפחתה ותתחנן בדמעות להלות לה שקל כסף אחד לקדם את פני הרעה להעלות לו ארוכה, ותבהיל לקרא לרופא. הרופא בא ויבקר, ויבחן ויבדוק את החולה וירשום לו עלה לתרופה.

— מחלתו היא מחלת דלקת הריאה — גלה סודו באזני האשה האמללה אחרי הבדיקה, ובקר רוח הוריד את שלשת מטבעות הכסף אל כיסו ויתעתד לצאת.

כרעם נורא התפוצץ דבר הרופא הנשמע בנחת על ראש האמללה, ותהי כמשוגעה למשמע אזניה ולבה נע בקרבה בחזקה; אך היא הבליגה עלי יגונה, ובראותה כי הרופא נגש אל פתח הבית מהרה אליו ותעצרהו רגע.

— ובכן הנה מחלתו אנושה מאד? — שאלה לתומה בקול רועד ועיניה מלאות דמעה.

— כל מחלה, אשה יקרה, היא בחזקת סכנה — ענה הרופא גם עתה בקרת רוח, — אך איש אשר רוב עצמותיו איתן

יכלכל מחלתו, הרופא יתן לו רפאות תעלה והוא יחלם, יחזק וקם לתחיה. ואַתְ אל תדאגי, כי כעבור ימים אחדים ישוב גם הוא לאיתנו, וטוב טוב עשית כי מהרת לקרא לי...

זאת ענה הרופא וישתחו ויצא. והאשה בעמדה כה תחתיה בעמוד שיש אצל הפתח בביאה ירדה בבכי ובמסתרים השתפכה עליה נפשה...

הרופא מלא את תפקידו באמונה ואת חולהו זה יום יום דרש ויבקרהו, ויבדקהו וידיו היו אמונה לכתוב עלים לתרופה וגם—לקבל בכל פעם שכר הבקור והראיון המשים חמשים אגורות כסף. מאין ימצא לו הכסף הזה—אחת היא לו ולא לו לדעת זאת, כי כן דרך כל הרופאים העושים את חכמתם קרדום לחפר בה, שהם לא יבקשו חשבנות רבים. את המוצא לכסף הזה ידעה רק האשה העניה והאמללה, וגם היא לא בקשה עתה חשבנות רבים מהמלוה ר׳ טודרוס מענשענפּרעסער בהביאה לו אחד מבגדיה החמודות לערבון ובלותה ממנה מכסת כסף, ולא הרבתה לשאל ממנו יותר מאשר נקב הוא לה לפי ראות עיניו.

אך לשוא, לשוא, הכל לשוא. תשעה ימים רפאהו הרופא, חבל תחבולות, בקש עצות באוצר חכמתו ודעתו, נחם את האשה בישועות ונחמות וגם—קבל שכרו בעד כל אלה; אבל מחלת מרדכי האמלל מאנה הרפא, וביום העשירי בצהרים בא המות לרגליה ויביא אל נפשו גאולה בקחתו אותה למנוחת עולמים.

* *
*

לאטה תתנהג העגלה העטופה שחורים עם הארון השחור אשר עליה. מתי מספר הולכים אחריה ללות את המת לבית עולמו, כי מי ידעהו בחייו ומי יחשבהו אחרי מותו לשום לו כבוד

וללותו בהמון רב? עני ואביון היה, בין גבאי צדקה לא באה נפשו, בין גומלי חסדים לא נמנה, וגם בין נכבדים בגלל תורתם לא התחשב. הוא מת רק לאשתו העניה ולילדיו הקטנים, והם רק הם יספדו לו ויבכוהו עתה בלכתם אבלים ונוגים באגודה אחת אחר המטה וקולם ברמה נשמע: „הוי, אבינו, זוננו ומכלכלנו, על מי נטשתנו!"

— מי הוא המת? מי הוא ומה שמו? — שואלים ההולכים לבטח דרכם ברחוב את ההולכים אחר המטה.

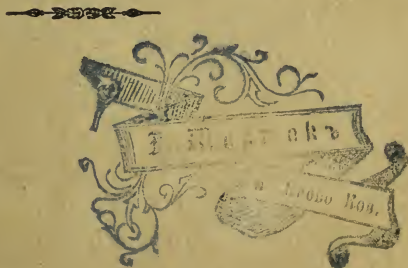
— מרדכי, מרדכי השדכן.

— מרדכי השדכן? מי הוא? מה שם משפחתו?

— מרדכי שלש־סעודות.

והשואלים עוברים מן הוא והלאה מבלי דעת מי הוא המת אשר יתומיו יקרעו עתה שמים בקול תאניה ואניה, יען כי הרבה מרדכי, הרבה שדכנים החיים ברוח, הרבה עניים והרבה אמללים המתים בלא עת ישנם בישראל, ומי ישים אליהם לב? וגם ענינו זה חי חיי יגון ואנחה, בחושך הלך בין החיים ובחושך שמו כסה אחרי מותו, ואיש לא ידע כי קרבן עולה ויורד הוא.

נפש אמללה!

על חטא שחטאתי

מספורי זכרונות ב"ב רומוני אינטיליגנטי.

בעקבות מחבר הס' „Исповѣдь Преступника"

מאת

דובער פריעד.

המו"ל א. צוקערמאנן מו"ס בווארשא.

ווארשא

בדפוס האחים שולדבערג דזיקא 1 №

שנת תרנ"ה לפ"ק

Алъ Хетъ Шехотоси

т. е. ЗА ГРѢХЪ СОВЕРШЕННЫЙ МНОЮ.

Разсказъ изъ румынской жизни,

Д. Фрида.

ВАРШАВА

Въ Типографіи Б-въ Шульдбергъ, Дикая № 1.

1895.

Дозволено Цензурою
Варшава 16 Мая 1895 г.

על חטא שחטאתי*).

(מס׳ זכרומת ב״ב רומיני אינטיליגנטי).

א.

סנדלר אנכי היום ובעל אשה, וזה לי ימים אחרים כאשר הבאתי לקברות ישראל את ילדי שהיה בן עשרה ירחים במותו. אך לפני ששה חדשים רואה־חשבון הייתי ואת אשתי לא הכרתי כלל וכלל ותמונת ילד אף בחלום לא ראיתי. — נעלים אני קונה גם היום בחנות, רעיתי תמה וצנועה והילד — הורתו ולדתו בטהרה. אכן נפלא הדבר? אולם הבה ואספר לך קורות חיי והשתלשלותן, אז תוכח לדעת כי דברי נכוחים.

בשנת 1855 סֻגר בימדה״ר ביאססי ברומניא ואנכי בתוך יתר תה״ח שֻׁלחתי לחפשי מן המחלקה השביעית. אובד עצות הייתי בזמן ההוא מבלי דעת עתידות, כי מבית אולפנא זה לא נתּן לנו כתב אשר יתן זכות הכניסה לאחד בתי הספר הכוללים, ובכן היינו כאנשים מן השוק הבאים לעמוד על המבחן, וכאשר בבית מדרשנו היאַססי לא למדונו תורת הקלאססיקים, הדרושה בבתי ספר המדינה, לפיכך היינו נעדרי יכלת לעמוד על המבחן.— אמנם שלשה דרכים עוד היו לפני: להורות לצעירי בנ״י שפה

*) בעקבות הספור „Исповѣдь пресупника" להסופר גרשן בן גרשן.

ומדעים במחיר שקל להודש, לחפש ולמצא פקידות ומשמרת באחת החנויות למען „חדוד המוח והשכל" במסחר וקנין, או לנסוע לחו"ל להשתלם שם באחד מענפי המדעים. מכל שלשת הדרכים מצא האחרון מסלות בלבבי, ואבחר בו ובעבורו חטאתי איפוא החטא הראשון.

לפנות ערב באתי צלמונה אצל הגבול ואשב בתא המרכבה. מכתב־מסע, כמובן, לא היה לי, כי עוד לא שלמתי חֻקי בצבא.

— לארץ כתים? שאלני האיש שישב בירכתי התא וידפק על כתפי כיודע ומכיר אותי רבות בשנים.

— כדבריך! עניתיו כרגע, בהכירי בדובר כי את התמונה המתארה לפני למפרע...

— חמשה שקל כסף!

— הרבית במחיר, — שלשה.

— קשה מאד; בשבע עינים מביטים היום... וקנך מגדל וכל רואך יאמר כי בן עשרים אתה... מעבודת הצבא?

— לבית שבת תחכמוני! קראתי בחֵמי בקול, כי קצפתי על הנוכל הלזה החושד בכשרים ומדבר אתי באחוה יתרה, בלשון „אתה".

— שתיקה יפה, ה ו א הולך! התחנן אלי הלז וילחץ ידי בחקה.

על המפתן הופיע איש־המגן ויגש אלי ואבוקתו בידו ושפתיו מללו: תעודה!

— „מוכה!" ענה לו „מגיני" בשמי וינד עפעף.

— טוב הדבר! ענה המפקח הירוק וישט מעלי לפקח הלאה בעגלה ורק מרחוק נשמע צלצול דרבני נעליו.

קול הפעמון נשמע; רכב הברזל התנועע. כבר עברתי מן

הנשר הרומיני והלאה, אחד משני ראשיו עודנו מופיע לעיני מרחוק, עוד רגע וגם הוא נעלם מן העין, קול החליל נשמע, הנה הנשר הכּפתי בראשו האחד ואני — בעד־קונן. האמנם לא רק על אבדן הנשר הרומיני התאבלתי, כי הנסיעה הקטנה הלזו בכללה הסבה לי עצבון ורגז, בכ"ז לא נתן הנשר דו־הפרצופין דמי לי ורבות רבות הגיתי בו.

— שלשה שקלים לי בידך וגם בספל שכר תטבול גרוני. ארץ רומיניא מאחורינו!

— מא-חו-ר-ר-ינ-ו! גמגמתי אחריו כשכור, ואמהר לפרוע לו את חובו.

ובכן חטאתי הפעם הראשונה נגד ממלכתי בעברי גבולה וחֻקה. ובשנה שאחריה עברתי שנית שני אלה כשובי לארצי לעמוד בצבא. — על איש ואיש מבאי־חוץ לגבול ארצנו לקיים כתב־מסעו בבית הנתיבות הצלמוני, ואם לא, כלא יכלא מבלי נטות ימין ושמאל מקיר הבית חוצה; ואנכי, אשר ידעתי לקרוא האותיות לאחור, כמובן לא טמנתי יד בצלחתי, בשעה שדרושות ידים עסקניות, ובכן ויהי בחצי הלילה ורכב הברזל ופרשיו בעד־קונן אז, קפלתי כלי ואעמיסם על שכמי ואקפוץ מן העגלה מאחוריה ובלוית ה„שיירא הכבודה" הרגלתי א"ע ב„גלגול מחילות", דרך הרים ועמקים ומעינות ובצות למעלה מן הברכים — ואשוב לארץ מולדתי.

ב.

ובקהל אנשי הצבא בין כה לא נמניתי, כי דעת קניתי אך בגופי חסרתי במאד מאד. הציגו לעיניכם עלם רם הקומה וכתפיו חדים ודקים ונגבהים למעלה ופניו כחושים וחורים כסיד, — ומי פתי ימנה „ענק" כזה במחנה הצבא? בכ"ז לא שלחוני לביתי לגמרי, ורק נתנו לי ארכא לשנה ויצווני לשוב בצאת השנה להתיצב לפניהם וראו והתבוננו אולי עצמתי עשיתי פימה עלי כסל במשך העת ויקבלוני לצבא. —

ובכן הייתי חפשי לעצמי לשנה זו. ואז החלה לבקרני רגע רגע השאלה האיומה הידועה לי מאז מקדם: „מה לעשות?"

מה לעשות עתה, האם לשוב לחו"ל? שמתי עצות בנפשי, לא, כזאת לא אעשה מפני שני טעמים, האחד, כי משמרתי שם (העקר שכחתי לספר לכם, כי בשנה העברה בהיותי בחו"ל עזבתי מחמת חסרוֹן כים את ביה"ס ומצאתי לי עבודה באחד מבתי המסחר) הנחתי כבר לאחרים, והטעם השני, מאין לי כתב מסע לחו"ל ולא אבה בהשנות נדודי־הליל על הגבול פעמים, מפני המאמר הכתוב: אם במחתרת ימצא וגו'. כה מנו לי שלשה ירחי עמל ותלאה בעיר חסרון, שלשה ירחי נדודים וטלטולים מבית לבית— ועבודה אין. לאחרונה קצתי בחיי הבטלה ובבקר אחד לא עבות לקחתי כתב מסע „לרוחב מדינת רומניא" עם הנכתב בצדו הידוע: „באשר יש הרשות ליהודים לגור", ואשים פעמי לבוקארעשט. ידעתי גם ידעתי כי אסורה הישיבה לאיש כמוני במטרפולין מפני הנ"ב האמור, אבל דרך אחרת לא היתה לפני ואשלך יהבי על ה', „אולי ירחם".

בראשונה אקבע דירתי בעיר, ואחרי כן אשוט למצוא איזה כהונה — שוחחתי עם לבבי בהציגי רגלי על אדמת עיר הבירה. — רבותי, שמעו והשתוממו: עבודה יש לי ומעון אין!... כשלשה ירחים חפשתי בחורין ובסדקין ובמבואות המפולשים ולא מצאתי מאספני לביתו; שלשה ירחים רצופים מן הבקר עד הערב וחלופיהן הקיפני הרעיון הזה וילכדני וירקד כנגדי גם מטורי החשבונות בלשכת עבודתי, והשם „מעון" נתעב לי כ"כ, עד כי לא אוכל לשמוע אותו גם היום בקר רוח לבלתי תרחפנה עצמותי לזכרו, ואדון מעוני היום, היודע עד כמה שנוא לי השם מעון, כבאו לגבות דמי דירה יבקשני ברמיזא: „היי נא טובך לסלק לי בעד זה... ששנאת".

בעה"ב הזה הששה־עשר לי במספר; בביתו כבר השתקעתי, וכדירת קבע נחשב לי, כי ששה ירחים רצופים לישיבתי פה, אך לפני בואי אל המנוחה לא גרתי בבית אחד אפילו ששה ימים בבת אחת. במעון הראשון, בשני, בשלישי וברביעי הייתי מונה על יד בעה"ב ד"ק לחודש, והייתי מניחם בידיהם לעולם בעד איזה ימים מספר ע"פ הסדר הזה: שני ימי שבתי בבית; גברתי הוד והדר תעטרני, שכנתי צעירה ופניה צוהלים אלי, האָמה מקדמת פני בחן, והשוער ינענע לי בראשו ויקבל מידי אגורות. באחת — הוא שמח ואנכי שמח, הכל שמחים; הן הכל עצהיו"ט, דבר לא חסרתי, ומה לי עוד? אולם מרגיש אנכי כי סכנה מרחפת על ראשי, לכן אעלים מעין איש צאתי ובואי לחצרי ולחדרי ואתחבא כמעט מכלם. בכל יכלתי אתרחק מגברתי המכבדתני, לא אפקד על האמה להכין חמין, בלי מקסם חן, רק בדרך אגב, אעשה הנענועים לשכנתי, המסתכלת בי בחבה יתרה ואתאמץ לקדם לבוא החצרה טרם יראו שם פני השוער; אך הוא,

למורת רוחי, עומד על משמרתו פתח השער ומביט אלי ברגש הכבוד ושחוק של רצון וחבה בלי גבול מרחף על שפתיו, כאלו נכון הוא בכל רגע לקיים מצות „האדון", כי זוכר עודנו הדורון שלי גם מתמול גם משלשום... חיש קל ארביק ך' קטנים בכפו, וברב עמל אתעצר מהגיד לו „תודה", וארוץ לחדרי. שם, כמובן, שולט החושך, באין מנורה ובאין לי ספר להגות, כי הכל כאשר לכל עודנו בילקוטי, שטרם נפתח, באשר אין בסיס נכון תחת רגלי וישיבתי פה עראית היא...

— האבא החדרה? שמעתי פתאם קול נמוך מאחרי הדלת. לבי נוקפי...

— יבאו! עניתי בקול.

כאשר פתרתי כן היה, — גברתי באה לחדרי.

— סלח נא לי אדון רם אשר הפרעתי מנוחתך — פנתה האורחה אלי במאור פנים ותתאמץ להסתיר ממני את תמהונה הגדול על החשכה השוררת פה. — מה שמך ושם משפחתך? למחר יש את נפשי לאַשר כתב מסעך בבית הפקידות.

— יש לי כ"מ! קראתי בקול רם לפתע פתאם, כי נפוגותי. הן ידעתי מראש כי הנצבת עמי בזה בטוחה כי „יש" כ"מ בצלחתי, ולא תספוק רגע בנידן דידן. אטו בשופטני עסקינן הבא למטרפולין בלי „מראה"?! אולם רוח הוא באיש, ראיתי: והנה חרב חדה מונחת על צוארי ונבוכותי. ע"כ לעו דברי. ובין כה בשביל התשובה הנמהרה הלזו הושפל מעט ערכי בעיני הדוברת בי, ותאמר לי בצחוק קל ובשפה רפה: „טוב הדבר, תנהו!"

אין עצה ואין תבונה — הוצאתי „מַראי" ואתננו לה ובלבי כְבר לקחתי ברכת הפרידה מחדרי ומכל הנמצא אתי בזה.

— כי עתה הנני לשלוח תעודתך לבית הפקידות — הסיחה גברתי לפי תמה, ותפן לצאת מחדרי.

— לא כי, אלך בעצמי, בעצמי אשאנו להתם!! קראתי בחמי ונרתעתי לאחורי מתנופת החרב הנכונה לפלח רקתי, כי ידעתי אשר בבית הפקידות יקראו מעל פני הגליון את הנ"ב הידוע, הנמצא בשוליו, ויבאו גם הם למלאות „החסרון" שבו בדברי המלואים „במשוך כ"ד שעות בל יראה ובל ימצא". ואני אנה אני בא?

— למה לך הטרח הגדול לשאתו בעצמך?! להוי ידוע לך כי מנהגי עיר השדה לא שרירין פה ולא קיימין! — השמיעה העדינה במרום קולה, בלי שום תואר כבוד.

— לא זאת... אך דבר אחר... אך... (ומה ה„אך"? האגלה לפניה מצפוני לבי כי עברי אנכי ואין לי רשות לחיות פה?) הנה לי נחוץ לקבל... נחוץ לי... כתב־עדות!! דברתי בקול רם ובנשימה אחת וכמעט נחנקתי.

לדברים האלה לטשה עלי בעלת הבית עין, ואם גם פניה לא ראיתי באפלה, אך קול מליה הגיד ולא בסתר כי „חשוד" אני בדבר־מה.

— כתב־עדות? ומה חפץ לך בו? הן כ"מ, כמדומני, ערוך בכל?... אך, אם לזאת יחלת, הנני לרוחתך, ואסדר הענין בעזרת מזכיר הרשות, הדר בבית הזה בקומה התחתית, כי הצעיר הזה טוב ומטיב לרעים ולטובים...

ותפן והעזוב את חדרי, ומכתב־מסעי — בידה.

הנה כן נפלתי ברשת! ומה תאמרו על גברתי טובת הלב: היא אומרת ל„תקן" המקולקל?!

הפעם אפרד בלבי גם מן הבתים הנשקפים בעד חלוני,

ומהעמודים והמנומנטין היפים, הפזורים בכל הרחוב הלזה, וגם מהרחוב בעצמו. אולם נחוץ לעצור את הרעה בעוד מועד; כי בכל מקום בואי יהיו דברי המלואים „בל יראה” לשלוה יתרה ולוקסוס, ובטבעי עניו ושונא „מותרות” הנני, אי לזאת ארד גם אני בעקבות גברתי אל מזכיר בית הפקידות להציל „מראי” מידו.

והאדון הזה, אשר כנראה כבר הבין לחקר המלין „מקהלת העברים” אשר בכתב־המסע — לא פגשני בספ”י. לראשונה הרעים עלי בקול, כי — אלוף הוא עתה לראשי, מהאלופים שהזמן גרמא, ו„תליא בעידניה סגיד לו”, אח”כ פשט צורה ולבש צורה יותר מסבירה, וישאלני למקום ממכר כסאות מרבדים, והשאלה היתה לוויה בדפיקה קלה על כתפי לאות חסד, ויתפלא מאד על מענה פי, כי לא אדע. ובראותי עין בעין את תמהונו הגדול והנורא אשר מאזרח נכבד כמוני, ששטר־שבח „כזה” לפניו יהלוך, מוזר דבר „כזה”, בראותי תמהון האדון, חשבתי לי לחובה להצטדק לפניו אשר סבת אי־ידיעתי יען זמן שבתי בבוקארעשט מצער הוא, ואבטיחנו להשתדל בדבר הכסאות, ובתוך הדברים הוצאתי בלחישה כתב־מסעי מידו.

ובכן נצלתי במקרה מן הסכנה, אשר כפשע היה ביני ובינה, ולמחרתו שבתי לדרוש בשלום הרחוב ב... אולם נסים כאלה עלו לי בדמים יקרים, כי, כמובן, נאלצתי לעזוב כרגע את מעוני, ולהניח הר”ק על קרן הצבי, באמור לי גברתי החכמנית, כי אני אני ולא היא הסבה לצאתי ממעונה לפני החדש, בי האשם!

„הבי האשם?” כן הדבר! כזאת הגידה גברתי ששם משפחתה, כמדומני, „סבא רע עין”, ומפני דבריה המחכמים האלה לקחה ממני בתור דורון את כספי, השקול על ידה בעד חודש ימים, בעוד כי שבתי בביתה רק ג' ימים. כדברים האלה

שמעתי אח"כ עוד מפי אדונות ואדונים, כמעט דברי כלם נושאים בד בבד, שפה אחת ודברים אחדים לכלהם — ואולי הצדק אתם.

ובכל זאת כיון שמטרת בואי להכא לא היתה לבזבז כספי בין אלה שדבריהם אמת וצדק, לכן אחרי המסה הששית שניתי טעמי הרך, ואתראה מעט, ואתגורר בבתי זרים בדברי תחנונים לאמר: עברי אנכי, ותעודה בידי, והאם אוכל לגור בביתכם „בעילום" ?... אולם לא כל מוח הסתגל להבין עומקה של השטה הזאת, ואחד החייטים הנכרים, אשר זמן רב חכיתי עליו במסדרון, ורק בעזרת השעול שלו החזק הופיע אלי, — לטש עלי בתחלה עיניו ויתבונן בי ובצלחות בגדי בשום לב, פן דבק בכפי מה מכלי ביתו, ולא אמר גם די בזה שחשד בכשר, כי עוד היה עם לבו להלקות אותי בגופי כגנב הנמצא במחתרת; אך אנכי מהרתי להרוס כל פקפוק חשד מלבו בעקרו, נשבעתי שבועי־שבועות שאיש כשר וישר הנני, ומימי לא ארחתי חלילה עם גנבים, וכן הלאה, עד כי ראיתי אשר החיט מאמין לדברי ונסו כעשו וקצפו והיו כלא היו. אז באתי אתו בדברים ואנקוט כללא „נגיד פרזלא כד רתח", והרכתי קולי עפ"י היכלת ועשיתי פנים מסבירות „ונעימות" לעמתו ו„בכלי זיין". אלה התאמצתי להוכיחנו בראיות וגזרה־שוות ואסמכתות כי הדבר פשוט מאד ואחד ממעשים בכל יום להחזיק תעודה בצלחת ולבלי הראותה בבית הפקידות מטעם כמוס. אך ראו זה פלא: האדון גלוי עינים זה לא הבין לשכל מלי, ולא בא עד תכונת הסברא הקלה אשר אפילו מוח תינוקות שבר"ב מב"ב סובלתה... זאת אומרת, כי הוא לא הגיע עוד למרום פסגת ההשכלה. — ויהי בהניפו בתחלה אצבעו ויורה על מצחו, כלומר: מרום אתה ממני, הניף אח"כ אצבעו למעלה לעמת קורות הבית

לאמר: פוק וחזית שם אחד „מאנשיך" אשר יבין רמיזותיך יותר ממני.

והוא לא שגה ברואה; ר' שניאור הללויה, אשר גר בעלית הבית ההוא, אמנם ירד כרגע לעומק ההלכה, ויפן לי מקום בחדר עבודתו, עבודת הרצענים, ואקבע דירתי ואהל אפדני שם. זה שנים רבות לא התפללתי בלב בוער ורגש קדש כביום ההוא, כי מיום זה שכחתי עמל ותלאה ונדודים ואהיה ככל איש; הייתי חפשי מעול החפושין אחרי דירה, ידעתי כי קן יש לי מעתה. ולבח חָפשי זה התרחבו עצמותי מצמצומן וכִווצן הגופני והמוסרי, ותפקחנה עיני לראות אור ואשנה מעט סדר חיי עד כה, ויהי את לבי לאמר איתן מושבי מעתה ועד עולם ובסים נכון תחתי. אך שגיתי! שכחתי כי עמי נכון ומזומן בכל שעה לפורעניות, השטן מרקד בינו ובין יֹושב הארץ גם בשעה שיושב לבטח עמו, בשעה שרואים בו סימן ברכה ועבד נאמן לארץ גם בממונו גם בגופו...

פתאם היו חליפות עצומות בחיי. בימים ההם היתה בבוקארשט הספירה (סטטיסטיק) הקבועה אחת לעשר שנה ממספר הנפשות הגרות בעיר; וימצאו הרושמים כמה אלפי ב"י יושבי עיר מלוכת רומניא בלי זכות הישיבה כדרוש על פי החקים השוררים במדינה זאת, ולפיכך דנו דינם לעזוב את העיר. ולרוב האנשים האלה היה מסחר וקנין קבוע בעיר ולאחדים מהם משרות הגונות בבתי מסחר עשירים, אולם מאין למו היתר הישיבה מחוץ לתחום מושב ב"י הקבוע נאנסו על פי דין לעזוב את העיר בלי דחוי ואמתלא...

ובקהל היוצאים האלה נמניתי גם אני. אויה, מה קשה עלי פרידתי ממך, בירת רומניא! בך ראיתי טוב, בך מצאתי משרה

הגונה וחוג־רעים חביב ללבי, בך הָחייתי בגופי ורוחי, כי טועמיך — חיים זכו, גן־עדן ההשכלה את, הנך מצוינת בכל המעלות שמנו לעיר גדולה — ואנכי העני מוכרח לעזבך ולתור לי מושב אחר, — ואיזהו ? האם חזרת, יבק, לוד ופוט ? — הן על אלה וכיוצא בהן ככר דאג ה„נ״ב״ שבכתב מסעי ואסר עלי הכניסה לשם... ולשבורה ? — רומיני אני ברוחי ושפתי, ושפת הנופלים, הדרושה מאד בעיר ההיא, מוזרה לי, ולמחננו : לבנה, כונה, איבל, נהרדעי ופומבדיתא ? — בררר ! ! שם אויר מצומצם, אויר מחניק, ריח רפש עולה מאפסים, ריח מזיק לגוף ונפש, הוא הריח היוצא מרבוא רבבות אנשים, נשים וטף הסגורים יחד שנים רבות באֻרוה בת ד׳ אמות, בלי פתיחת חלון רגע אל תוך המרחב הגדול אשר על ידו, המלא חיים על כל גדותיו... לא ! שם אחלש מאד, שמה ירפו כחותי המוסריים ויהלוכו תמם בעבודת התגרנות הצנומה השנואה וגם מוזרה לי. אמנם עוד יש דרך לפני : לשוב לחוץ לארץ ; אולם השאלה אם אמצא שם ענין לענות בו — במקומה עומדת בחריפותה וקשה מאד לפתור אותה בחיוב, כי המונים המונים כתים ודודנים ינהרו מארצם לרומניא ומטרתם — מטרתי, עד כי מלאה הארץ אותם, ואנכי נואלתי לחשוב כי תקוה לי נשקפה מהם. אך צחוק מכאיב לב הוא ! אוּלם מה איפוא הוא השחוק הזה כי אבא עד תכליתו ? עומד אני במבוא שני שבילין ; האחד יורה עלי חצים ואבני בלסטראות לאמר : אל תגש אלי, כי לא לנו אתה, והשני פותח שעריו לפני ואומר : בוא לחסות בצלי משום ואהבתם את הגר, — דברי מי שומעין ?... ובכן לין־רבה אשימה פעמי. ועבודת הצבא ? וארכאתי ? ? — ואני רואה שנית באצטגנינותי את הנשר הרומיני, החודר בד׳ עיניו עד נפשי, נוקב עד התהום, ורעדה אחזתני

בזכרי את בְרֵכות־הרפש ואגמי־המים אשר זחלתי כמו בלוית החבורה גומלי־חסד, בעברי את הגבול... לא, לא אעשה עוד כדבר הנתעב הזה לשוב לארץ מולדתי כגנב, מאֵסתי באלה!...

ברוח נכאה נפרדתי מאת מכירי ובני אמונתי ולא יכלתי להביט נכחם ולדבר עמהם כחק רעים, כי בשתי ונפעמתי. שכרתי עגלה להובילני לבית הנתיבות השבורי, והרחובות העליזות שעברתי במו, אשר שבילי שביליהן מה נהירין לי זה כבר, עוד יותר מררו ועצבו רוחי, ולבי הומה ונרגש כים. מה מר לי להפרד ממך, מולדתי! קראתי בחם — אהבתיך ורוממתיך על לשוני ומה כבד עלי להמירך בארץ זרה לי בכל! וראי זה פלא כי בך, עולבתני ומגרשתני, עוד אתפאר ובשמך עוד אקרא ואצטיין: „רומיני" יכנוני בחו"ל ולא „עברי", כאשר יכנוני בניך... אך לא אֹכה לְהרעיל את רגעי הפרידה האחרונים במחשבות שחורות.— עגלון, סוב פנה מהרחוב הזה... שלש פעמים החלפתי פה דירתי!

— הלְמקום דירתך תצוה אדוני להובילך?

— לא לא! נהג ולך הלאה, הלאה, כי נטל עלי לעזוב את העיר!

. . . .

אנה אני בא: ביתה הנתיבות או לק"ק פומבדיתא?... אֵלי, כמה עברים נקבצו באו יחדו לפה ומה גדול השאון על האכסדרא ממש כבטבור העיר פומבדיתא בעדנא דריתחא בשעה שהמקח־וממכר גבר למעלה לראש, רק בשנוי קטן, כי תחת המלה „שקל", הנשמעת שם רגע רגע, תצלנה עתה אזני למלת „תעודה" הבוקעת ועולה מתוך סופת המתוכחים... גולי־בוקארשט האנשים

האלה והנה הִנָם רצים רחופים ומבהלים לקבל פתקאות, ואפילו אחד מהם איננו יודע על ברור — לאן הוא נוסע... ושערי אוצר־הפתקאות בין כה נעולים עוד.

— על מה רץ ולמה רץ? הן חלון האוצר עודנו סגור! פניתי אל אחד מהזריזין אשר הדף בכח מיוחד את ההמון החוסם בעדו הדרך אל הקסא.

— לעמוד בשורה הראשונה אצל האוצר! עָנני בחפזון, ויוסף להלחם מלחמתו כבראשונה.

בין כה נפתח האשנב וממכר הפתקאות החל. התבוננתי מסביב לי והנה המון עצום מפריד ביני ובין האוצר ונעדר יכלת הנני לקרב אליו, על כן פניתי אל צעיר אחד שעמד נכח האשנב ובקשתיו לקנות גם למעני כרטים.

— האתה — פתאמי?

— האתה — מבהלי?

הכרנו זה את זה, שנינו למדנו יחד בבית מדרה"ר והיינו רעים ואוהבים; ימים על שנה ישבנו יחד בעיר הבירה ולא נפגשנו, אך צרת רבים באתנו גם שנינו, על כן הנה נפגשנו איש עם רעהו בזה.

— האם נוסע אתה?

— הנני נוסע!

— רע ומר אחי!

ונכנם לחדר האושפיזין (בופט), באשר התישבה כבר אורחה כבודה וישתוחחו זה עם זה כמובן מענינא דיומא וצוק העתים הנוכחי. ומתוך שאון כל המדברים התרומם קול הרציל הסרסור מיודעי, אשר התוכח עם העומדים עליו בקול כדרכו.

— ובכן אחי — קרא בקול וינף זרועו כגבור מלחמה —

נתקיים בנו איפוא מה שנאמר: בית יעקב, לכו ונלכה! אך מדוע ובשביל מה? הלואי שלא אדע מתלאותי הפרטיות כאשר לא אדע סבת הגרושין שלנו מהכא! אתם כלכם יודעים אותי ומחיתי, כי איש הבינים אנכי בין סוחרי שלש הערים: לוז, הר־ההר ובוקארשט; בני לוז והר־ההר ישיגו מערבם על ידי מבתי חרשת המעשה דפה, והבוקרשטים מקבלים על ידי מינים שונים לחנויותיהם מבתי החרשת של הערים הנזכרות. והנה שכשאני בעצמי פה מתנהל סחר האנשים הללו במישרים, אלו ואלו מקיפים איש לרעהו, ולמועד הפרעון גם משיבים נְשָׁיָם, ושלום — עליהם. אך שערו בנפשכם את ההרס והחרם הנכון לבא בעסקי בני שלש הערים בהגרשי מזה! הבוקרשטים יפסקו משלוח סחורתם בהקפה, והלוזים יחקו מעשיהם בקוף וישימו עוד נוספות: יפשטו להבוקרשטים את הרגל. אנכי בין כה קרח מכאן וקרח מכאן: הבוקרשטים קוראים: הב כסף! והלוזים: הב סחורה! — ואם תבא לחקור ולשאל, למה איפא לסוחרים הללו כל הטרח ופזור הנפש לסמוך בכל מסחרם באיש זולתם? — מי מוחה בידם לפנות מישור אל בתי החרשת שבערי השדה? על זאת אענכם, כי כנעני עם הארץ נעדרי כשרון הם לכלכל עניני המסחר בטוב טעם ודעת כאחד מאתנו; הרמאי הנותן ללוקח זבורית במקום עדיות, ודורש פי־שנים מהמחיר הקצוב — חרוץ הוא, לפי דעתם, ויבנה ביתו בקרוב. וזאת לא ידעו כי מקור הברכה לא באונאות כאלה הוא כלל, אלא בדרישת הסחורה מ„היד הראשונה", בלי אמצעות כאשר הסכינו הם, אחרי שנכנסה סחורתם בעל היוקר עשרת מונים, וגם הסחורה מקולקלה וגרועה. אך לוא חכמו השכילו לעשות כן, כי אז אכן לא אחרה הברכה מבא שעריהם, אולם הם משתמשים ב„אמצעות", כי כך קבלו מאבותיהם התישים ואסור

„לחַדש" מקטן ועד גדול. עוד גם זאת כי „אמצעותנו" תסיר משכמם עבודת חליפת מכתבים, סוד ספירת השער, דמי הובלה ודמי מכס, שאינם חרוצים במו במדה מרובה, ולכן מחזיקים הם בנו כהחזיק הטובע בשבלת... רובם קטני המוחין הם, ובני אומנתי הקברניטים הראשים בספינת מסחריהם, בלעדינו דלי־מעש הם מקטן ועד גדול. לוא ראיתם עד כמה יתעצבו ויילילו באחרנו פעם לבא בעוד מועד, ואצטבאותיהם בין כה יתרוקנו מעט מעט! כנואשים ירוצו ויחפשונו בחורין ובסדקין עד כי לאחרונה ילאו לחכות לנו ויחזיקו בכנף ה„סוכנים" הכתים ממין הידוע ואומרים: הבה לנו סחורה ואם אין — תמנו לגוע. לוא ידעתם, אחי, כמה יִשְׁכֵם הרמאי הזה! לא לחנם רבו כה הכתים בבוקארשט, ועוד יגבר מספרם יום יום, אלא מפני שחביבה עליהם במאד הפרוטה ופה היא מצויה אצלם במדה גדולה... צא וחשוב בכל ברכי אירופא, ולא תמצא שם מספר ה„סוכנים" למיניהם במדה שתמצאם בבוקארשט; ולא יפלא איפא בעיני, כי להם הארץ להיניק טובה וחלבה, אָנו בוכים והם שמחים, כדבר הפתגם: „כשבבית מדנים יסבא ה„אורח" מעדנים"...

הרציל שאף מעט רוח, ואחרי כן הוסיף לדבר: — כי הנה עלי לעזוב היום את העיר, ואלמלי יכלתי להמנות בבאי־כח הסוחרים מדרגה א' מב"ב, כי אז ארכה שבתי פה באין מחריד. אך בני המדרגה הלזו מבני בריתנו מעט מזעיר בזה, ודרוש לחפש אותם לאור יום באבוקות. הנה שמעתי מספרים על אדות הכנענים הנכרים בפה, שהגישו בקשה לפני הרשות להתיר למו החזקת פקידים עברים בבתי מסחריהם, כי באו עד תכונתם ומצאום כנים וישרים, ומבינים דבר וחצי דבר בפרקמטיא. את תשובת הרשות על זה לא אדע, אך זאת ידעתי לנכון כי בתוך המבקשים

האלה יש אשר קובלים על הסוחרים העברים לאמר: לכם הרשות להחזיק מי שתרצו, בני ברית ושאינם בני ברית, ואנו צוינו להחזיק רק בני דתנו! הידעתם אחי משל למה הדבר דומה? לקושיא הא׳ מד׳ קושיות ההגדה: „שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה, הלילה הזה כלו מצה?״ אך מה איכפת לנו — הן בכלל „מצה״ גם גלוסקאות משמע וגם תופינים וכל מיני מתיקה, הנאכלין בחג המצות, מה שאין כן בכל הלילות שלא יושיטו „המזונות״, כי אם פת חרבה המלאה לפעמים רמה, והבאה כעצם בגִרון לא לבלוע ולא להקיא... ובכן, אחי, לא חג לנו היום. ולאן איפוא נשים דרכנו, ה׳ הוא היודע!

— שאו נס ציונה! אמרתי לו.

— ציונה?! התנפל עלי בחמה שפוכה, ויתבונן בי ממעלה למטה בבוז—הלהתל בי הנך אומר או מצאת את ציון נכונה לפנינו ונותנת לנו מחיה? אם כן מדוע לא תסעו אתם הנאורים להתם להראות לכלם אהבהכם ודבקותכם לעמכם ועשרכם בסבלנות אמתית! אולם לא באלה חלקכם, שונאים אתם להקריב אף התאות הקלות על מזבח האהבה לאֻמתכם; בשעה ששמן חלקכם תתרחקו מצור חֻצבתם שתין רבוא פרסא ותשתדלו להתקרב אל יושב הארץ, כהאי עבדא המחקה את אדוניו ומתחכם להוציא מנחיריו תמרות עשן כאדוניו, האמנם המבין יבין להבדיל בין האדון לעבדו... אך למה לכם הטרח הזה? במה נפלינו משאר הגוים סביבנו? הפכו בעלי דברי ימינו שעברו והנוכחים, המעטים שם אנשים רמים ונשאים בני מדות נעלות וקדושות? השמעת חביבי המסֻפר אֹדות האכר הצעיר? הבה ואספר: הוא בא מן הכפר לעיר הבירה ויבקש וימצא משרה בבית אצילים; יום יום הוא יוצא חוצץ ברחוב קרת בלבוש יפה וכלו אומר גאון וגאוה, עד כי

בפגשו ברעיו גרי כפרו בחוץ התנכר למו ויסב פניו מהם. יום הולך ויום בא ויבא לפתע פתאם קץ לשלות העבד־האדון הלזה, כי נגרש מבית האציל. הידעת חביבי אנה פנה אדם המעלה הזה? — אל כפרו ואל רעיו האכרים, אשר לא פקדו עליו עון התנכרותו אליהם בימי גדלותו, ויקבלוהו שנית בסבר פנים יפות.— כמדומני ידידי כי גם אתה לא תחפז ירושלימה, כי אם לערי התחום תסור תחילה, האין זאת?...

— הרגע ודום — עניתיו ואמהר להסיר ידו מכפתרי בגדי אשר החזיק בכח, — משגה אתך בתתך אותי לנאור מדומה, כהני פרחי ההשכלה, אשר כמוך כמוני מאסתים. וגם בזאת שגית באמרך כי ל„תחומכם" אשא עיני, כי נתרחקתי מכם ומדעותיכם ותנאי חייכם וקשה לי עתה להתרגל שנית אל כל אלה. העיקר יראתי מפני פרנסותיכם המגונות שם, כמו עסק בלויי סחבות וסמרטוטין, עסק הנשך וכהנה...

— הס, אל תוסיף לדבר כזה, שקר בפיך! — גער עלי ר' הרציל בנזיפה ועיניו היפות בערו כשני לפידים—נבואת האנטיסמיטים דוברת מתוך גרונך ולא תבין להבדיל אמת משקר. הנה אנכי בקי היטב בחיי אחינו בהתחום וידעתי נאמנה כי סוחרי „נושנות" אך מתי מספר, בשגם לא יגדל עונם לו גם ירב מספרם, ועסק הנשך הולך וימעט מיום ליום. יותר אין „שם" פרנסות מגונות באשר חשבת ושוא יראת ידידי אל לבך הטהור, ולו גם היו שם איזה מלאכות הבלתי נקיות כל כך אין לנו הרשות לדון את המסכנים הללו לכף חוב בעד מעשיהם, ונהפוך הוא, עודנו רואים את הסבלנות העצומה ומדת ההסתפקות הקבועה בלב אחינו בזה שלא יאכלו איש בשר רעהו במלוא מובן המלה הזאת, בזה שלא יגנבו ולא ילסטמו את הבריות למען החיות נפשם ונפש

משפחותיהם המרובות על פי רוב, הגועות ברעב ב„תחומנו" המאֻשר, אשר יבשו ויצטמקו מעיני הפרנסה בו למעלה מן האפשר ואין פשוט מה לאכול לכל המון הבריות הולכות על שתים אשר קיבה להן, העין רואה והנפש חומדת... אוי, רבונו של עולם! אם את המְכים, הנענים, הרשים האנושים האלה עוד נבא לדון על איזה מלאכות הנראות לנו האיסטניסים לבלתי „מזוקקות" כל כך, — וחטאנו לאלהים, לישר והצדק! הבו למו אויר במדה הדרושה, הרחיבו ה„גבולין" שלהם, פתחו מעט „הגיטות" לתוך המרחב הכללי, תנו למו להשתקע זמן ידוע במקום קבוע בלי טלטולים ונדנודים לרגעים, תנו למו לחיות חיי־עם ולא כצוענים— וראיתם הטובים הם אם רעים!..

— מי יתן והיה!

— אמן! קרא הרציל אחרי וידפקני בערפי באהבה ורעות.— שמע נא ר' ירוחם — פנה אל האיש הזקן אשר נלחם עם ההמון בחפצו לגשת ראשונה אל אוצר הפתקאות, — תן לו ממבחר העלמות אשר אתך בספר זכרונך, כי עלם חרוץ הוא.

הזקן התעורר לדברים האלה וימהר ויקרב אליו כרגע ויאמר במהירות ובחן על שפתיו: — חִי, חִי, לא קשה הדבר לעשותו, יש לי כלה נאה למענו. הנה טוב איפוא למצער שגם הם יוצאים אל התחום באשר העלמות היפיפיות יושבות ומצפות לביאת גואליהן־חתניהן זה עדן ועדנים, ולולא זאת תם אני ולא אדע מאין לקחת חתנים בעד הקהל הכבד הזה, חֶ, חֶ, חֶ...

רגע קטן העמיד פניו ויבט בענות חן על הנצבים עליו, כמחלה פניהם להוסיף נפך משלהם על נעם מדברותיו, אך בראותו כי אין אמר ואין דברים הוריד עיניו רגע כנבוך; פתאם התעורר וישאף לנחיריו טבק רב; אז כנראה התעודד מעט ויתאזר בגבורה.

ויוצא ה„פנקס" שלו ויפן אלי ויאמר: — הנה צרור מכתבי לפניך; בו ידובר נכבדות מלבנה, כונה וגם מפה. הנערה יפה וממשפחה רמה ומושבה פה איתן על פי תעודה צהובה...

— ההנך אומר להביאני בברית עם עלמה סרת טעם?... עניתיו בקצף — חן חן לך! וכמה תקוב לי בשכרך?

— חִי, חִי, שלשה למאה. אך בנוגע ל„תעודה" הנני להרגיעך „ידידי" כי הנערה מחזיקה בה רק לפָנים, להתרת הישיבה פה, ובאמת היא צנועה ותמימה מאין כמוה!

— ח, ח! יפה דרשה. קחנה לאשה כי חרוצה היא כנראה! סבוני פתאם מכל עבר וידברו על לבי „לעשות" השדוך הזה.

— גם בחצר מושבי הערימו עברים בכעין זה ומזמתם עלתה בידם וישארו פה — ספר אחד הנצבים. — מעשה שהיה כך היה: שני שתדלנים פרטים שכרו למו מרכבה ויסעו ברחובות העיר; ויהי כבואם לאחד מבתי הפקידות, קפצו פתאם מן העגלה ויקראו למהלומות; כרגע נאסף מסביב למו המון מסתכלים, כנהוג, ויבואו גם השוטרים, נטורי קרתא, ויפרידו ביניהם ויושיבום בעגלה ויבהילום — ביתה הפקידות. שמה נערכו פרטי כל, והנאשמים התחיבו בחתימת ידם לבלתי צאת מקיר העיר חוצה עד שיתברר משפטם, כדין „מפריעי מנוחה", ויצאו מבית הפקידות שמחים וטובי לב, כי הוא הוא חפצם להשאר שבת בעיר עוד זמן מה, ומפני זה הערימו יחד לקרא למצה ולמהלומות. — אחרי רגעי מספר יופיע אל בית הפקידות הזה משרת האכסניא של השתדלנים וכתבי מסעם בידו. הפקיד התבונן על „המראות" ויבוא במבוכה גדולה; ויצו לקרא אליו שנית את השתדלנים. — „הורוני נא „אדוני" עורכי הדין, איך להתנהג — פנה אליהם רכות — בסעיף אחד נמצא כתוב: במשוך כ"ד שעות בל יראה וגו', ועל

פי שני לו — „זוד לא יזידו לזוז ממקומם ליום, אף לרגע אחד". ואיך איפא עלי לכלכל הדבר שלכם במשפט?"

— גם אנחנו, רום כבודך, לא נדע פסק כזה, כי מפמליא של מעלה עוד לא יצא משפט חרוץ על הלכה זו, וכאשר יודע לנו לא נאחר אי"ה להודיעך בלי עכוב ודחוי כלל...

— ח, ח, ח! התפרץ שחוק אדיר מפי כלם, כאלו מאֻשרים כל הנצבים בזה ואין על עפר משלם.

— כי שתדלני בני ישראל יודעים להלוך נגד החיים נעלה הוא מעל כל ספק! התערב עוד אחד הנצבים בתוך המדברים — זה רבות בשנים אני יושב פה בתור פרקליט לבני עדתי והדבר הקשה יביאון אלי ואנכי אסדר הכל כדבעי. בשנים הראשונות לשבתי פה היתה עוד בוקארשט ממש ארץ ישראל לאחינו, כי הפקידים אז נאותו לכפר, ואחינו לא הרגישו מצדם שום מועקה ואחדים מהם, מחסידי אומות העולם, חיו עם אחינו יושבי העיר גם בשלוה וחבה, היינו לפעמים קרה כי הפקיד פגש באחד מאחינו יושבי מחלקתו ויקרא בשחוק של רצון: הירשאַ, הירשאַ, הרוח באפני הבירשזאַ! — ואחרי דחיפה קלה ברגל ותפוף בחטם ה„הירשא" עזב האדון שבע רצון את העברי לנפשו וילך לדרכו. אכן טובים ושקטים היו הימים ההם לישראל פה בלי פגע וקטטה. ויהי היום ואחד ממכירי, דמתקריא צבי העסקן, אשר ישב פה גם כן כבא כח עדתו, לא נשא על פי מקרה חן בעיני פקיד מחלקתו ויצו עליו במפגיע לעזוב העיר כרגע. עברו ימים אחדים וצבי שב הלום; הפקיד גרשהו שנית והוא — שב שנית. ויהי הפקיד מגרשהו בחמתו וצבי שוב ישוב על עקביו. ככה ארכה המלחמה בין הפקיד והעברי זמן כביר, שש פעמים גרש אותו מהעיר והנגרש שב וישתקע בו במקום וברחוב שבפקידות

האדון הזה על אפו ועל חמתו. מה עשה השר? הלך והתאונן על צבי עולבו באזני ראש־השוטרים.

— מה שמך, כלב? — דבר הראש רתת, בהתיצב צבי לפניו.

— „כלב" שמי! ענה הנשאל בקר־רוח.

— האם שמך — „כלב"?

— ולכלבים התרה הישיבה פה? הו, הו, הו, רום כבודך! הו, הו, הו!

— ח, ח, ח! ח, ח, ח! מלא ראש השוטרים שחוק פיהו.

ולאֻמת דבריו נובח צבי ומילל ומלקק ידי האדון.

— טוב הדבר! — קרא השר אחרי השחוק הרב — שב פה, יקחך אפל, אך תנאי אתנה עמך למפרע: הזהר מהראות לעיני מן הוא והלאה; והיה בראותך אותי מרחוק תסוג אחור ותעלם מעיני, ואם לא — והיית לגל של עצמות. השמעת?

— כדבריך, רום הדרת כבודך! — ואיננו.

לא עברו רגעים מעטים והנה הוא נצב שנית על הסף.

— מה לך? מה בפיך עוד?

— עיני כהות, רום הדרת כבודך.

— ומה לי ולעיניך?

— זקן ורפה כח אנכי וקשה לי לרוץ ולרקוד כטליא; היש לאדוני מרכבה?

— יש, אך מה לך ולמרכבתי כי תשאלני על ככה?...

— אם כן הוא הראה נא לי אות חנינה: לכשתראני

ברחוב, ואתה במרכבתך, צוה נא על רכבך לנהג עקלקלות לבלתי תראה פני...

ראש השוטרים שחק עוד ביתר עז, וישלחנו ברצון מאת פניו.

— כי כה חיינו פה בעתות הדרור. אמנם טובים היו הימים הראשונים מאלה!" — סיים המספר ספורו ויאנח.

בין כה ויצלצלו בפעמון, ושיירתנו יצאה אל האכסדרא.

— לך בעקבי — פניתי אל רעי, ונשב בעגלה אחת...

פתאם הרגשתי חניקה עצומה בגרוני. הבין לא יכולתי: הרעי ואוהבי מנער נהפך לי פתאם לאויב?

— עמוד תחתיך! — קרא הוא בקול ועיניו התלקחו, — איש המגן לא רחוק... אהומם!...

וירם ידו ויוחל רגע, כמבקש מקום מסוגל בלחיי אשר ההכאה תסב שם שאון גדול, — אז בנתי לרעו, ואחזיק בידו בעוד מועד ואמר לו: — הרף ממני אחי; כבר נמניתי ב„מֻכים", בעברי את הגבול, ואין את נפשי עתה לשוב ולהלקות למען השאר פה...

— אינך רוצה? — שאלני רעי ביגון, וזרועו הנטויה ירדה— ולי מה יקרה ברגעים האחרונים האלה עיר הבירה ומה קשה עלי לעזבנה!

— במה עסקת פה?

— הייתי מגיה בבית דפוס; ואיפה אמצא משמרת מחיָה בעליה כבבוקארשט העשירה בבתים הללו? הה אלי, נהלני בעצה טובה...

— הגידה לי שאהבה נפשי, הרבו מכיריך פה בבתי הדפוס?

— רבו כמו רבו!...

— אם כן כל תאמר נואש, כי לא אבדה עוד כל תקוה; הנה אנכי אאלפך דעת איך להשאר בבירת רומניא!...

ב.

„תחנה תהו! נוח ה׳ רגעים!״

רק ה׳ רגעים ישבת המסע בזה, אחרי כן יחפז קדימה... קדימה! אכן הכל שואף קדימה ורק עיר מולדתי מחזיקה בנושנות וזה רבות בשנים לא היה בה כל שנוי ותמורה בחצוניותה ובחיי יושביה; כל זה שראיתי פה לפני עשר שנים בעודני נער עומד לפני גם היום בכל צביונו, הכל שריר וקים. — הנה שמואל משרת ה„אכסניא״; כאז כן עתה הוא מכרכר מסביב העגלות ומשליך מבטו חליפות פעם אל השוטר המזוין העומד כצר וחרבו שלופה ופעם לתוך חלוני המרכבות וישח אמרתו נוכח החלונות: אכסניא נאה וחדרים „מרוחים״ הדרושים לאדוני? — וכאז כן עתה יאחזנו השוטר בצוארו ומצוה עליו: לך לעזאזל! וגם אחרי שנותו ושלשו: „בזה הרגע!״ הוא מוסיף לרקוד כנגד העגלות. זה עשר שנה נמשכת מלחמת הבינים הלזו בין שמואל והשוטר והכל... כקדם! כאז כן עתה יפגשני שמעון המלמד בפתח בית הנתיבות; פניו הצנומים לא נשתנו כמעט, מצנפתו שער עודנה חבושה לראשו ומטפחתו האדומה והמלוכלכה בכפיו ובה שלש פרוטות. „התרים, ארון, נדבה ליום השבת לאיש זקן וחלש?״ עולה לאזני שאלתו ובקשתו בעברי על פניו. זה עשר שנים נצבים הנערים האלה בפתח, ואם לא השחוק הוא כי אף בקומתם לא נשתנו! נכון אני להשבע כי הם המה הנצבים במקום הזה לפני עשר שנים בלי

תמורה כלל בגופיהם ומלבושיהם ; וכאז כן עתה יסבוני כדבורים, האחד יחטוף ילקוטי והשני אדרתי מכתפי והשלישי—מקלי ויפוצו ויתפזרו לכל עבר.

— עמדו, שדים! אקרא מנהמת לבי — השיבו לי את אשר לי ואשכור עגלה לנסוע העירה.

לקול הקריאה הזאת יתעורר הֶניך העגלון היושב במרום עגלתו, אשר תלונו בטח גם לעולם האמת, ויצילני מידי מעשקי; כרגיל ומנוסה יסלסל את המזיקִין דרך מרוצתם באזניהם וחולק למו מנות בשבטו הארוך, ואחרי רגעים אחדים ישוב אלי כמנצח עם „רכושי" ויושיבני בעגלתו.

ומה רע ומר גורלי כי כמלפנים כהשתא, כבכרכים כן בעיר מולדתי אנום אנכי להתבייש בתו־אֻמתי, בחטמי הארוך, ההולך ומתפתח עוד יום יום לאסוני, שבשביל זה אסתיר תמיד פני מעין איש, כי לוּ נודעה להניך מדת חטמי „הנכונה", לאמר: מזרע היהודים זה, כי אז עזבני לנפשי ויתגורר למצוא עוד „נוסעים" לחבב עלי הנסיעה לבלתי אשב גלמוד, כי אחים אנחנו וישראל רב"ר הם; ובעוד הוא מחפש לי „בני־לויה" הגונים ואני נותרתי לבדד במרום עגלתו ובאו הנערים, שבשבילי נענשו בשבט הניך, והקיפוני והושיטו לשונם לעמתי והיו קוראים לפני: הידד! — ומה תאמרו על נעם המחזה הזה? — ורק מקץ שעה חדא היה שב הניך בלוית עבריה בת כפר שפדחתה סתר למצחה וילד מצפצף על כפיה, והיה מושיב השגל לימיני... כהנה וכהנה נהניתי מידי הניך לוּ ידע מוצאי. אך אני הליטותי פני באדרתי עד העינים ויחשבני הניך לאדון רומיני וממורא פן אראנו נחת זרועי, כנהוג, זרז סוסו לרוץ ארח וישב דומם, ומטעם זה לא הקיפני גם בהשאלות „ההכרחיות" שהעברי בתור ערב לחבירו „צריך" לדעתם:

מי אני ובן מי אני? מאין אני נוסע? מה מעשי בכלל ובתהו „עירו" בפרט?! אלו ידע הניך כי עברי אנכי כמהו נחלפה המערכה תכף ומיד מן הקצה אל הקצה: זריזות הסוס היתה נהפכה כרגע למרוצה שאננה, ר' הניך בעצמו הפך אלי פניו ויחל החקירה ודרישה הנזכרת בנוספות שונות לפרקים, וככה היינו באים שפי תוך שערי תהו וויושביה הפוהקים היו יוצאים פתח ביתם להסתכל בי בעיון הראוי, כדי לפתור שאלת בואי לקק"ם ובכלל מי אני ומה חפצי וכן הלאה. —

— עגלון! — פניתי אל הניך בקול נגיד למען השליך עליו אימים — הידעת את בער הרצען ממיטוי?

— פשיטא!

— ובכן תדעהו?

— הָ, הָ! הן מליך אדוני לדוב שנמסר בנו לעבודת הצבא ירמזון, האין זאת? ומה חפץ לך בו? הפך פתאם פניו אלי וישאלני בחן, בהריחו מרחוק „שכר טרחה" מאת בער הסנדלר על הביאו „פריץ" לשכנו. — ומה תגיל איפא נפשו בראותו את אדוני! — הוסיף הניך לדבר אלי במאור פנים.

וגם הוא, הניך, משתתף בשמחת בער, כי לא פרנסת בער פרנסתו, ואין כאן קנאה או תחרות. „כה יזמין השם בכל שעה „פריצים" כאלה לכל איש אשר בשם ישראל ידגול" — חושב הוא בלבו. אולם עם גודל אהבתו לכלל ישראל, בכל זאת אהבתו להפרט, לעצמו ולבשרו, עולה עליה: רצונו לקבל גם שכר־סרסור נוסף על השכר טרחה הצנומה. — הנה יש לי בער אדוני רצען שאין על עפר משלו, — הוא תופר נעלים לשר המחוז בעצמו!! ינסה לדבר על לבי — ואם רק על אדוני טוב, אז...

— חנם הכברת מלין: את דוב אני מבקש, הוא ולא אחר!

— אנהגך ואביאך אליו כרגע, ארוני!

ומלבו לא יצא בין כה זכרון „שכרו" ולא יאמר נואש מקבלו. אם דוב המיטוי יהיה המאֻשר שאליו יפנה השר או אחר, אחת היא לו; הן הוא, הניך, ידע מזה „ראשונה" בטרם ידע כל ילוד אשה ועל פי הישר צריך הסנדלר לתת לו מחלקו איזה רבית, בהזמינו לו פדיון גדוש, בהובילו את השר מישור אליו, בדברו על לב השר ליסע דוקא אליו?!

אחוז בסבך מחשבות מרהיבות אלו הפך הניך עגלתו לעבר הרחוב שגר הסנדלר המיטוי ויאמר להביאני שמה ולהורידני כדבעי, אולם מאשר לא היא מטרת נדודי מבוקארשט לתהו להתקשט בסנדלי דוב, ועוד גם זאת בידעי נאמנה כי כבוא אחרי הניך ביתה דוב ושמע דברי יוציא קלא דלא פסיק בכל קצוי תהו אדותי ועל כל מפתח שפתי ידרשו תלי תלין של הלכות, ואני לא חפצתי באלה — לזאת הסיבותי פני הדבר: החילותי פתאם לדבר זרגון והחלפתי „היחיד" ל„רבים". — ר' הניך חביבי, דברתי אליו רכות, הנה אנכי ארד מן העגלה ואסור רגלי לבית בער ואתה תטיב לפרוק המטלטלין שלי בפונדקה של חיה. ומה שלום יקיל הגנב השב מצבא?

— כבר קבל שטר־שחרור.

— ואומנתו עודנה בידו?

— קשתה עליו פרידתה. גם שני בני בנימין המוזג נמנים בעוזריו היום; הם המה שרצו להמיר דתם.

— אם כן פקח נא עיניך, ר' הניך, על חפצי שבעגלתך והזהר מהמוזיקין ונת דילהון — הזהרתיו וכבר הייתי בטוח כי לא יעדר דבר ממטלטלי הנאמנים בידי הניך וימסור לי אותם בשלמותם בלי חסרון קטן שבקטנים, כרוב העגלונים היהודים הנאמנים

בשליחותם עד להפליא, ורק בזאת אמנם כחם גדול „לתקן" לפעמים „השגיאה" שנפלה על מעטפת המכתב, היינו תחת „לתת להמוכ"ז 30—50 קאפ"" ... נפלא העם הזה !

אמנם כן, נפלא עם ישרון. השעה השמינית בבקר אך הגיעה וכבר הם עֵרים ורצים ברחובות איש איש ומטרתו בידו — לבלתי יקדמנו השני; הנה תדאה תרחף האָמה השוקה ובדרך מרוצתה תרחף בסלה את שואב המים הנושא דליותיו — ומימיו נשפכו; השואב איננו מוחל על כבודו ויירק באפו על הסנדלר העובר על פניו בזה הרגע; הסנדלר מרים יד לפנים וממעך ומנקה בהלוכו פניו מהמנחה הלחלוחה השלוחה אליו מפי נושא־הדלי ובין כה ותגע ידו ביד האופה שפת בסלו ועל ראשו, וכנוע יד האופה תנע עריבתו וחלת לחם תפל ממרום הפסגה על ראש אחד השדכנים העומד ומפהק לעמתו, ודמו בראשו, — לא עת פיהוק היא !

ובין כה אך חסר אך נקיון שנים נכונו לכל הזריזים האלה בבתיהם. העוני גבר למעלה ראש; האמה תרוץ הלאה הלאה מבלי שים לב לשמלתה השפוכה במי השואב, כי אין עתותיה בידיה. ששי היום, העבודה רבה מבית ומחוץ, נחוץ להכין השבת, ובידה רק אגורות אחדות... הנה ביום מחר תחליף שמלותיה המגֹאלות באחרות נאות מהן, תתקשט ותתיפה לקראת שבת... האח! יום השבת, כמה רך וחן צפון בשמך לבד! אתה תביא לי מנוחה ושלוה גופנית ורוחנית — חושבת הנערה בחם בעלות על לבה יום ההחרת. אך היום אי אפשר לחשוב הרבה ולדקדק במלבושים. ומפני הטעם הזה גם השואב עובד היום ביתר שאת מבכל ימי המעשה; עוד לא יצאה השמש מנרתיקה והוא כבר נצב אל הנחל ושואב, ועתה בשעה השמינית כבר הספיק להיות

אצל הנחל שמונה פעמים, כי ביום ו׳ הדרישה למים מרובה, להכין בעד שני ימים, ובכן עבודתו כפולה ביום הזה. אולם שלומים לעבודתו הכפולה ביום ו׳ הוא הֶרֶוַח הגדול, שתים עשרה אגורות הנוספות אשר יקבל ביום הזה מידי הבעל הבית שלו; הוא היה מרויח עוד יותר אולי — כל כ״ד האגורות ביום המְאֻשר, אך מנויה וגמורה כי אין לך טוב מוחלט בעולם וגם ביום הטוב הזה יש מעט מהרע: השואב מוכרח להפסיק עבודתו טרם נטה יום, להתרחץ וללבוש ולמהר לבית הכנסת לכבוד שבת...

אולם אם חשבתם כי המסכן הזה רחוק ממזמה וערמה כלל, אינכם אלא טועים; לעת הצורך הוא יכול ל„מלח״ את איש חרמו כאחד המורים החרוצים במלאכתם. כלי נשקו, כמובן, הדליים המשפיעים מים לכלם. הוא קצף היום על הסנדלר אשר ארך יתר מדאי זמן תשלומיו לו וישלח חציו בו; מלבד שירק עליו, כאמור, עוד גרם לאֻמלל אָלות ומכות מידי העזר כנגדו אשר פגשתו בביאָה ומטאטא בידה.

— איה התגוררת כל היום, סמרטוט?! התנפלה עליו העדינה והמטאטא מתרומם קמעא קמעא מן הארץ... כי כה ייבש גרונך כאשר הצִמק הלתך עוד מאתמול... אך למה תסתכל בפני כתרנגול „בבני אדם״? מהר קח המט עם הדליים והבא מים, ואם לא...

ומבלי כלות הסופא דקרא תורנו במלין מלאכותיות פירוש המלות „ואם לא״; חיש תחזיקנו בפי כתנתו, תכף ראשו לארץ ותופפת על שכמו, ולא תאמר די בזה כי עוד תרים קול צעקה: גזלן, למה באת לקטלני!? חמס ורצח!!! — עד אשר התקבצו כל השכנים עם טפם אשר ברגלם. והגזלן המֻכה אין לו אלא „בקשה״ קטנה: הניחי לי יונתי־שרתי והנני חוזר בתשובה.

ככה תבינֵנו איפוא זוגתו שֵׂכֶל המלין „ואם לא" כמעט בכל יום ששי; שוא יענה סחו בערב שלפניו עד האשמורה השלישית, מפאת העזר כנגדו תמיד מגרעת נמצאת. ובשבוע הזה עוד סלק „השכר למוד" ונעלה מכחו לשלם גם למלמד גם לשואב המים כאחד. לזאת קצף עליו השואב ולא אבה להביא לו מים ליום השבת, ומי יקשה אליו וישלם? ביום הששי הוא האלוף, הוא התקיף והכל צריכין למאריה דימא זה ואוי למי שמקניטו ומעלה עליו חרון אפו: חגו יהפך לחגא ועושה שבתו חול.

בין כה ואנכי עוד טרם הייתי סנדלר. בבואי זה עתה לשוק החנויות בנות ישראל יוצאות אלי בסופה ובסערה וכמעט שלא יקרני כמקרה המיו"ל בן־אומנתי המוכה בידי „פלגיתו". המון נשים תתנפלנה עלי ומושכות אותי לכאן ולכאן ומשימות בכפי כל דבר חפץ, חרוזי פנינים מזויפים, אצעדות, שהרונים, כפתורים, מור ואהלות, בטנים ושקדים. אין זאת כי חמדו יפיי וכל אחת מהן חשקה להצטיין ביקרת מתנותיה כדי ללבבני ולגנוב את לבי...

— אלי יבוא „הפריץ"! הנה יסור השוע! פה לפניו מ כ ל ה מ י נ י ם ש ב ע ו ל ם; כל מה שתחמוד עינו „היפה" הוא מוצא בסחורות המונחות לפניו בזה — פושקת אחת הצוחניות ומחזיקה בבגדי בתעצומות עוז ואֶמְשך אחריה בע"כ. — אבנטים, מצנפות, כתנות בד של גברים ומחלצות של גברות! — עונה שניה אחריה.— הכל כאשר לכל ישיג אדוני אצלי במקחים יתר זולים — מצלצל באזני קול הראשונה — כה יחייני ויגיעני הבורא לשנה הבאה. אני אוריד מן ה„קרן"... רחם עלי וקנה בחנותי מה...

ומה אעשה, לבלתי הקרע לקרעים אני מוכרח לקנות מה אצלה שלא לצורך; עוד גם זאת כי ידוע לי כי ביום הששי

שואפות הרוכלות המסכנות לפדיון „במזומן" יתר מבשאר ימות השבוע, ובשבועות הדלה כי הורידה לי „מהקרן" יש קורטוב אמת, כי רוב החנויות חֲבלות בכל סחרן ומערבן בידי הגביר המקומי האכזר, המלך בכיפה, הוא המלוה־לשבועות המושל על רכושן וחיי רוחן. ברצותו יהיה להן אשר להן וברצותו—יחתמו אצטבאות חנויותיהן בגושפנקא דמלכא והנן בכל רע. בא יום הששי ויכל „שבוע" ומוכרחות להביא ל„מטיבן" עשרת השקל עם תבואתם ששים וששה ק׳, הוא התשלום השבועי ממאת השקל אשר לוו ממנו לשבועות (וָכֶר); מלבד זה רהיטין הן אחר הפדיון כדי לקנות בכסף סחורה חדשה הנקנה דוקא במזומן ולא בהקפה.— הוא הדבר שבשבועות התגרנית יש הרבה אמת, ואיעצך הקורא ביקרך לשמוע כהנה מפי העניות — לתת אמון במו מבלתי ללעוג עליהן, כי — אנקת־עני זה ולועג לרש חורף עושהו...

הוגעתיך קוראי בדברים שאינם נוגעים לעצם ספורי וזה זמן רב אנהגך מבית הנתיבות לבית דוב הרצען. אולם מה אעשה וברחוב זה גדלתי בנעורי, בו בליתי הרבה ימי עוני ושלוה, יאוש ובטחון, וזכרונות שנימו יקרים לי מאד וחקוקים בלבי בצפרן שמיר ולא אשכחם לנצח. הנה פה רצתי בילדותי אחרי תורים ובני יונה ואטמן למו פח ללכדם, אך נפלתי אני בבור כריתי, כי יסר יסרוני בשבט על מעללי זה; אזכרה כי מן השבטים שיסרוני במו השכלתי לעשות עגולים עבותים ואענדם בשולי המקֻשטות העוברות על פני להוסיף מכלול ויופי ללבושן; העלובות באו לתבוע עלבונן מאת אבי־אמי בכל הכבודה אשר מאחריהן ואני — נדנתי בשבטים. ראיתי כי השעה צריכה לכך ולא מריתי את פי הזקן המצוה עלי: „שכב בני שכב וטוב לך" והשתרעתי על „ספסל הנאשמים" ואמנה מספר המלקות בלחש: אחת, שתים, שלש וכן

להלן עד גמירא. ובהגמר סדר המלקות נפרדו מאתי העדינות, לאות מזכרת נצח, ג"כ... בזנבות הרצועה בשוליהן. הגדולים מלאו שחוק פיהם ואני מחאתי כף לכף ולעליצות לבי אין קץ! — כל פנה וכל זוית הרחוב הזה נהירין לי מאד והנן אחוזות בזכרוני בהמון מאורעות שאירע לי בתור הזהב, תור ילדותי.

... אני שוכב פרקדן פה על הארץ המכוסה ערמות שלג, ראשי כגלגל ורעדה תאחזני מקר ופחד־ליל: בשובי מחדרי המלא תמרות עשן בערב ההוא חשתי בראשי ונפלתי מתעלף לארץ; הכאב חזק, הצנה מתגברת עליו ובעותי ליל חשך וצלמות עולים על כלם, אך נעדר היכלת הנני לקום אף להניע יד או רגל, כי כחותי עזבוני. מקץ שעות אחדות כאשר מצוקותי גברו למעלה ראש ולא נותרה בי כל נשמה נצלתי בידי בני ביתי אשר בקשוני באבוקות ויקחוני וינטלוני הביתה... — אני ואחוזת מרעי נשובה בערב חורף מהחדר לביתנו; הערב יפה ובהיר, הירח יקר הולך בשחקים בין שדרות פנינים, אור זרוע מסביב תחת חצי־האפל של נר־חלב ב„חדר" אשר סמם עינינו. השלג מתפוצץ בקול שאון תחת מדרך רגלי ה„חבריא" וכמו נדברו יחד השלג עם רגלינו להרנין לבנו הזועף אחרי „השעור" החמור בניגון הכמוני חדש. טרח טרח... הניגון הנעים והקר החזק (המבריא) יניסו ממנו אותות תרדמה ושעמום אשר הניחה עלינו ישיבת ה' שעות רצופות על מקום אחד תוך חדר צר נעדר אויר דרוש, והננו שבים מעט מעט לתחיה, עוד רגע והננו עליזים ושמחים כאשר יוכל להיות עלז ומאֻשר ילד בילדותו החי רק מפי ההוה ולעתיד לא ישים לב. לעליצת לבנו עוד חולדה שחורה עפה עברה פתאם על פנינו ותשם ותשרק ותתחמק. בהמולה וקול תרועה דלקנו אחריה להשיגה וקולות: חטפוה, נתחוה! נשמע מאפסים.

— הסו!!! מגיני ציון, איש חרבו על כתפו! עודר אני במערכה.

עשר ידים הורמו מעלה.

— ישראל צאן קדשים קרא: מע!

— מעעע! — נשמע ברוח קול המולתנו, והעוברים על פנינו מתיצבים רגע להתבונן מה זאת. וזה הן כל חפצנו.

— שומרי ראש המלך, אספו גֻלות שלג!

עשר ידים מזדינות בגֻלות שלג.

— נושאי דגל שמשון הגבור, הכו בפלשתים!...

עשרת כדורים קרים ולבנים משלכים על פני בריינדל הגבירה העוברת עלינו ברגע הזה, ובעוד האֻמללה חובשת פצעיה הרבים ומתנקה נחיש לעזוב שדה המערכה בעוד מועד וקול צחוק אדיר ימלא חללו של הרחוב... צח ואדום אשובה לביתי ובקול רם אקרא את הערבא טבא למסובין ומבלי בא בדברים את הגדולים אמלא פי בנזיד ובחצי קרקבן של אוז אשר הותירה לי אמי —... מורה השעות השמיע השעה התשיעית; אך רגע הקיצותי משנתי. חם לי וטוב תחת הכסת וקוי השמש הבוקעות מבעד החלון עוד יוסיפו לפנקני ולבדח את דעתי. פתאם והנה קול קורא אלי: גרשם, גרשם, העודך בבית? כבר הגיע הזמן ללכת „החדרה"!

— לא אלך היום, זקנתי יקרתי, כי ראשי לחלי, אוי אוי!!!

— ידעתיך שובב כי תואנה מצאת להותר בבית.

— בי נשבעתי, חש אני בראשי מאד!

— לך נא רחומאי אל החדר ושב ורפא לך—מדברת הזקנה על לבי ומחבקתני בזרעותיה.

— כדבריך כן אעשה זקנתי.

ואמנם עזבתי את הבית, אולם לא החדרה הלכתי כי אם ירדתי במעלות אל חרש העצים הדר אצלנו בקומה התחתית. שם מצאתי לפעמים שלל רב גזרי עץ, הנופלים תחת הגרזן והמשור והמגרה, הם החמר העקרי לבניני ואהלי ומגדלי אשר רוב שעתי הפנויה הקדשתי אליהם. היום בבקר כאשר נעורתי משנתי שמעתי כי החרש גוזר במשור וכבר חזיתי בדמיוני תבנית המשכן הנהדר מהמקוטעין הללו אך, בחשבי אחת לאחת את כל המינים השונים הדרושים למלאכת הבניה נוכחתי כי מסמרות חסרים לי; אז הוצאתי בלחישה כל המסמרות אשר במטתי ובכסאות ואטמנם עמוק בצלחות בגדי. ובשעה שהכל מוכן ומזומן לפני אולת כבדה היא, כמובן, לעזוב כל הכבודה וללכת אל החדר!! כציר המתענג לראות כי תמונתו המפארה הולכת ונשלמת בידו כן עלז לבי כאשר ישבתי תחת שלחן האומן ולקטתי הפרורים והמקוטעין הנופלים לרגלי ורגע רגע: הבנין הולך ונשלם לחן ולתפארת...

— גרשם אחי איכה? זקנתי קוראת לך! — שמעתי פתאם מעל ראשי קול אחותי הצעירה.

עצרתי נשימתי, הקורנס שבידי תלה באויר ובידי השניה התאמצתי לתקוע המסמרים בבנין בלי אמצעית הקורנס, לבלי ישמע למעלה ויבולע לי...

— איכה גרשם? הנה בא עוזרך (בעלפר) אחריך! — שמעתי גם קול זקנתי הקוראת לי.

„כל הצרות והתקלות הרעות שהיו ושיהיון בעולם תחלנה על ראשך גדי נבזה!" — קללתי את הגדי שקפץ על החבית ומשם לארץ ותפול החבית אחריו ותתפורר, ויהי שאון, וזה היה נסבה למשוך עיני זקנתי אל דלת האומן...

לבי יתר ממקומו ופלצת תבעתני והנני בין תקוה ופחד...

— אמנם צדקת — אומרת זקנתי אל העוזר, — הוא נכנס שנית אל חרש העצים, קחהו משם!

בלי אֹמר ובלי דברים הנני מושלך בכתף העוזר כטליא שנושא הטבח. הוא לא ישים לבו לנענועי בידי ורגלי ולקול בכיתי הקורעת לב, לבו קשה מצור וחנינה רחקה ממנו ולא ישגיח כלל. לשוא גם יגעתי לאיים עליו בתכסיסי המלחמה שלי, בשני הדקות, כי ככה נלחץ פי אל צוארו העב והגס עד כי ברוב עמל יכלתי לשאף רוח... והשנה הששית לימי חיי אז...

מה קנאתי אז בוַסקי ילדו של הפקיד תרפים המסתכל בחלון בשעה שאנשא החדרה ואמו מסלְסלתו בשערו. ירצה — וידלק אחרי גוזלים וצפרים, או ילך אל הנחל ויראה ציד דגים ושיחת סירות על פני המים השאננים והשקטים... עוד בילדותי ראיתי המרחק ביני לבין איוַן והרגשתיו בסתר לבי... והכל הכל בקדם!

הנה עוזרי לפני. הוא לא הכירני, אך אני הכרתיו כרגע בשערותיו הזקופות סביב מצחו כחומה, בכל פניו המפיקים סכלות ובצעדיו הכבדים. גם עתה כרוך ינוקא על צוארו ופלגי דמעות יורדות מעיניו הרכות, יבך ויתחנן וקורא לעזרה וקולו בוקע חדרי לב... והנה גם „חדרי". הבית בן שני חדרים הוא; בראשון יושב בעל הבית הרצען עם עוזריו על סדנם ותופרים נעלים לאזרחי תהו רבתי ואליו נלוה גם נתן הנחתום האופה כּכריו ורקיקיו בהיכל הלז, והשני מקטר מְקדש להויות דאביי ורבא והוא — החדר. ארכו ד' אמות, כתליו משוחים סיד לבן אך הסיד כמעט לא נראה בשביל האבק הרב שנאסף עליו. התקרה חלולה ונקובה בהרבה מקומות, עד כי הבא ישכח רגע רגע כי בבית הוא ולא תחת

כפת הרקיע. במקום שלחן מונח דף של קרשים כעין דלת על שני עמודים קטנים והוא השלחן ללמודים. כעשרה ילדים צפופים ודחוקים מסביב „השלחן" הזה ומרננים בקול: „הבן יקיר לי אפרים" ומתרגמים אח"כ ללשונם המדֻברת ומניפים בינתים בהונותיהם ומנענעים במו באויר והקול היוצא מתחת פטישו של הסנדלר ומתחת הסירים של האופה עונה לעמתם לעורר לויתן.

— השלום ר' דוב! האם לא תכירני? — היו דברי הראשונים בדרכי על המפתן.

— האח ראתה עיני, רבי, ילדים, גלדה, שימו עיניכם בבא, הלא גרשם הוא!!! קרא דוב בנשימה אחת ויקם בחפזון מן הספסל ויסמוך ידיו על ברכיו ויתבונן בי למעלה ולמטה לרחבי ולקומתי והרבר אין בו, ככה גברה מבוכתו. — אך בעודנו מסתכל עלי והנה סבוני הרבי עם תלמידיו וימששוני עד כפי שהגיעה ידם ויביאו באומדנא את כל אשר עלי, בכובע התחילו ובסנדלי כלו ובתוך כך הופיעה כברק גלדה מכירתי ידידת נעורי, שיחדו היינו קוראים בשבתות ומועדים את „האלף לילות ואחד" ועוד מיני פלאות שסמר שער בשרנו. הנערה כה התעלצה לראותי, עד כי אמרה לחבקני בזרועותיה ותשכח כי זה עתה לשו ידיה שאור בעריבה ותטנפני. אנכי דחיתי, כמובן, אותות האהבה הזאת לזמן אחר ופגשתיה רק בדברים רכים כיאות לאוהבים נאמנים.

— היטבת עשות כי באת לבקרנו, גרשם — הללני דוב — הבדרך נסיעתך סרת לתהו?

— לא דרך נסיעתי, כי אם באתי הלום לזמן קבוע: רצוני ללמוד פה אומנתך, ר' דוב.

— התהתל באיש זקן כמוני ופניך לא יחורו? הוכיחני הסנדלר ויקצוף.

— אך לחנם תקצוף עלי ר' דוב, כי לא התולים עמדי. אכפול כי היא היא תכלית באי מבוקארשט לפה — ללמוד מלאכת הסנדלרים.

— ההנך „מהחברה הידועה" אשר בשביל זה גרשוך מבוקארשט? — קרא מורי פתאם ויסג אחור ממני.

— הרגע נא מורי, לא באלה חלקי, אך אסורה לי הישיבה בעיר הבירה מאין לי...

— הגם לך אסורה?

— כדבריך, מורי, בטרם אביא תעודת אומנות. ידעתי כי תשאלני...

— הרב שם מספר בע"מ? שאלני דוב בינתים.

— מספרם לא מעט וגם רואים שכר בעמלם. לא אשגה אם אמר...

— וכמה מספרם בדיוק?

— „בדיוק" לא אדע, כי לא נשאתים לראשיהם לבית אבותם, אך על פי הסטטיסטיק הכללי...

— המרבים שם שכרם?

— גדולים תשלומי המלאכה מכל המקצעות, שם...

— מה שם?

— רבו אומנים מאמונות שונות, מלבד רומינים, אך אחינו מתחרים את כלמו! וראו זה פלא כי רוב בני מרום עם הארץ מבכרים את אחינו על פני הנכרים בשביל ההתחרות האמורה. אף גם יכולים...

— כמה מחיר צמד נעלים שם?

— שמונה שקלים! אף גם יכולים...

— מה הם יכולים?

— יכולים הם לעצור בדברים בדַבָּר אחר, ר׳ דוב !... ואם אמנם קשה להם הדבר היום...

— אך מה היה ברצונך לאמר: „הם יכולים״?

— הם יכולים למלאות רצון כל הקונים במהירות וחריצות יתר מהאומנים הנכרים. הנה אנכי יודע את אחד הפקידים...

— ומה מראה הפקידים דשם, אנא ספר לי!

—... שחפש בכל רחוב האומנים...

— איך מראיתם ובגדיהם וכפתריהם וסנדליהם?

— כרגע!... אחרי אחד היהודים עושה ספוני הבתים, ולא מצאהו, ויחקור מפי השוערים והשוטרים...

— הנושאים השוטרים דשם רקועי־פחים על לבותם?

—... למשכן היהודי מכירו...

— ובטח מצאהו, כי הכל בספר יכתב שם?

—... ואחרי יגיעה רבה עלתה בידי הפקיד למצא את היהודי.

— ולמה דרש כה הפקיד למשכנו של היהודי?

— יען כי אשתקד עשה היהודי בבית הפקיד בשכר שמונים ק׳ החלון, והשתא קרא הפקיד לאומן נכרי וידרוש דוקא שני שקלים החלון. ויקצף האדון על הנכרי הרמאי ויבחר ביהודי. ובמענה על שאלתך בדבר הפקידים..

— אם כן הרֶוח שלהם דל וצנום?

— לא הרי משכרתו של זה כמשכרתו של זה, כל אחד ואחד מרויח על פי פעל...

— כמה המקח לאחרים?

— במי אתה מדבר?

— ואתה — במי?

— ואתה — במי ?

— אנכי — בבעלי מלאכה אדבר !

— ואנכי — בהפקידים ! והאומנים מרויחים ג"כ יתר מהאומנים בערי השדה ; שפת הארץ אתם, העבודה רבה, באחת — אין להם על מה להתאונן, כי אינם חסרים דבר.

— העודם מחזיקים בדת היהדות ?

— לולי חטמם ושבתם, הסימנים המובהקים שלהם, כי אז קשה גם להכירם כי ממי יהודה יצאו ; לאט לאט הסכינו את „הטפה המרה" וילמדו...

— איזהו המין יי"ש המתהלך בעיר ?

— המזוקק !.. וילמדו לשחק בקרטין. לעתים רחוקות הם מבקרים גם את בית התיאטרון והקרקס : הצובעים קונים המושבות הראשונים אצל המסך ומנקי ארבות העשן יוצאים במחול תחת המסוה, מבשלי שכר שותים קפֿה בבית הקופֿיין של אנדריוב, הטבחים רָבִים באיטלז וקוראים למהלומות כטבחים המובהקים מבני הנכר והסנדלרים יואילו להתענג בתענוגים בכלוב הרוזנים... לך לך גם אתה ר' דוב בוקארשטה !

— זקנתי שבתי ידידי — נאנח ר' דוב — ומה כחי באומנתי כי איחל להתחר עם הסנדלרים הבוקארשטים העצומים ממני ?

— המבלי ערים אחרות בכל מדינת רומניא, מלבד בוקארשט, באשר הרוחת במדה מרובה ? למה הנך יושב בתהו ותסבול חרפת רעב לעתים קרובות ? הן כאומן יש לך הרשות לגור בכל המדינה ומרוע לא תשתמש בזכותך לטובתך ?

— בשביל ששם מעט מספר אחי ובאחדות מהן אין עברים כלל. ובתוך עם טמא, כמובן, לא אוכל לגור.

— לא אבין למליך: וכי מה חפץ יש לך באחיך באחת ערי המדינה?

— באשר יש קהלה יש גם רב, שוחט, ש"ץ, בית הכנסת ויתר צרכי העדה, ובאין קהלה שלמה יחסרו הדברים הללו.

— ארמה לנכון כי העולם היה מתקיים גם בלעדי הדברים האלה...

— מה אתה שח?! קרא הרצען מתפלץ—קהלת ישראל בלי רב ושו"ב וביה"כ וכדומה?...

— ומה בכך?

— אולי „לכם" הנאורים כל אלה טפל הוא, אך אנחנו בני הדור הישן לא נוכל לחיות בלעדם כגוף בלי נשמה, בלי אויר!

— כמעט שצדק בכל משפטו על בני הנעורים — פניתי אל מורי — הנה נא ידעתי את רוב חניכי בית למוד המלאכות הסלוני אשר אך נתקבלו, בגמרם חק למודם, בבתי חרשת ובנתיבות הברזל וישליכו פתאם מוסרות הדת מעל שכמם ולא השאירו בלבם ובמעשיהם כל זכר יהדות. והתדמה כי פני מנהלי בית הלמוד יחורו בראותם עויליהם יוצאים לתרבות רעה? — לא מיניה ולא מקצתיה! והדין עמם: מה שדרשה מהם משמרתם לבית הלמוד מלאו באמונה, בהוציאם על פני חוץ אומנים חרוצים, ובנוגע לרוח תלמידיהם וליראת השמים שלהם הם אינם אחראים וערבאים בזה!

— כנראה הנך „מחסידי" בית הלמוד ומיסדיו וכמוך כן יתר הנאורים תמימי־דעים עמך בזה, אם כן מדוע לא תשתדלו להרבות כמותו בישראל בכל אתר ואתר ולהרחיב גבולו, היינו

להנהיג בפרוגרם הלמודים גם תורת עבודת האדמה הנחוצה מאד בימינו לרגל תנועת היציאה הכבירה ? ההנכם מחכים לפקודת הממשלה ? — יַוַן משרת הפקיד מתנפל פתאם על המטה וצועק מרה: אוי לי כי אבדתי... מים ! מים !! — יַוַן ! נשמע קול הפקיד מחדר משכבו—מהר והביא לי צנצנת מים על רגל אחת ! ויון ימלא פקודת אדונו בחפזון. — הא לך — דובר אליו הפקיד— שתה המים וחדלת לצווח ולהפריע מנוחתי, ראה הזהרתיך !...

— מודה אני לפניך כי רב טוב צפון לעמנו בלמוד הזה וכדאי הוא להשתדל בעדו לפני מי שהיכלת והמשרה בידם, אך מראש אדע כי להבל ניגע כחנו, כי ישראל עם חכם ונבון עירוני הוא מכף רגלו עד קדקדו, שואף „רוח", אוהב לקמט את המצח והמוח, אך בוז יבוז לעבודת כפים, „למלאכה", ומה גם לעבודת האדמה. טוב לו פת חרבה ו„עסק" בה, מבית מלא זבחי — „מלאכה" !

— את כל זאת ידעתי ושמעתי וכבר היה לזרא באפי. ידע תדע ידידי כי הדבר אינו כן. עמנו מסגל למלאכה ונכון הוא בכל עת ובכל שעה להביא צוארו בעולה. לך חזה במפעלות רבבות אחינו החשכים: הן נבלות פשוטו כמשמעו הם פושטים לבלי יצטרכו לבריות ! אין לך עבודה קשה ובלתי נקיה שיבוש בה העברי העני להשביע נפשו כי ירעב. או אולי לא תודה לי כי המון חוטבי עצים, חופרים, נושאי סבל וכדומה היו ממירים מלאכתם הכבדה והמגונה בעבודת האדמה המחיה את בעליה ברוח וכבוד והבריאה לגוף ? לוּ נתנו למו זה חלף זה היו מקבלים בחמדה את האחרונה. אכן צדקת כי אחינו עירונים בטיבם, יען רובם יושבי כרכים ואין למו חלק ונחלה בשדה, אולם יעברו ימים מספר וראית ונוכחת כי הסתגלו אחינו גם לעבודת האדמה,

כאשר לא נשגב מהם לסגל עצמם בזמן קצר לכל דבר חדש שהזמן וההכרח מחַיבם לזה. הנה טרם נוסדו מושבות היהודים ברומניא הלבנה — חככו עלינו בעולמות העליונים באמרם נרפים היהודים! בין כה וכה עלו המושבות כפורחת, כידוע.

— אולי אתך הצדק, מורי, אך כסף רב דרוש ליסוד בתי־הספר ומאין ימצא?

— והכסף העצום, שכר רבני־העדה, האם לא יספיק לכלכלת בה"ס?

— ומאיזה קופה יקבלו הרבנים שכרם?

— מעיקרא דדינא פירכא: אין לנו חפץ ברבנים כלל! הגע בעצמך: קדושין, גטין, מילה וכיוצא בהן נעשים בלעדם, ובבתי התפלה, כידוע, ג"כ טפל הם, כי חביבה עלינו קב אחת של שירה וזמרת הש"ץ מתשעה קבין של פטפוט „הרבנים" מעל הבמה... אם לא כי צריכים הם לנו כדי לבסם את הבריות הגסות, האומנים ופועליהם, לפני בחירותיהם, שהוא כרקב לבית יהודה וכספחת בגופו מאז יצאו „הרבנים" לעולם!...

— ומי יתן תעודה לנשואין, לילודים ולקברות?

— פקיד הממשלה!

— שא נא פני גם הפעם: מי יטיף לנו לקח ומוסר בשבתות ומועדים?

— אכן מטיפים נשגבים הם „רבניך" ואין מה להרהר אחריהם! — לעג מורי. — הנה אתה הגבר גם כן נמנית בחובשי בימדה"ר, הגד ידידי קשט אמרי אמת: איה אכלת?

— האמת נתנה להגיד: בלבנה אכלנו בבית יודקא ובמר־זוטא — בבית הכומרת...

— ח, ח, ח! מורינו מאשרינו אוכלים טרפות ולא יתבוששו!

— אמנם, מורי, אכלנו „טרפות" אך שבענו רצון, כי הכומרת טובת המזג נתנה לנו מבחר התבשילין במקח שוה לכל נפש; סעודה בת ג' קערות עלתה לנו בט"ו ק' והרוצה בקערה אחת יבוא ויטלה בחמש ק'. העברים והעוברים לפנינו לטשו עלינו עין זעם ואנחנו הושטנו לשון לעמתם לאמר: הביטו וראו אדם מַרְאֶה!

— חוצפה יתרה היתה מצדכם לעשות כדבר הזה — הוכיחני מורי.

— אמנם צדקת, אך התעלולים האלה היו פרי קצפנו על החרדים אשר דאגו לנפשנו ושכחו לגמרי כי גם גו לנו כלכל בשר ודם הקורא: הב! הב! מדוע איפוא לא יסדו תמחוי זול בעד חמש מאות החניכים העניים העתידים להיות מוריהם, מטיפיהם ומחנכי בניהם? מדוע?...

— ומדוע הגדת כי יכולים הרבנים להטיף לעם לקח? — הפסיקני רבי בנתים — למי ולמה הם עמלים בדרשותיהם? העם המחזיק בנושנות, שהוא רוב מנין ורוב בנין של ישראל יושב רומניא, לא יתן אֵמון ברבני־הקהלה, בחשבם אותם לנאורים יתר מדאי ול„זרים" למו בכל, ונוסף לזה שפת המדינה, שדורשים בה הרבנים לפני העם, הקיר המבדיל בין הראשון והאחרון, ואיש לא יבין שפתם. לזאת זורעים הדרשנים „הנעִימים" את פּראַזותיהם היבשות על צחיח הסלע, העם כאשר בא כן יוצא מבית הכנסת, לבו ריק ונבוב, ועל פי רוב עוד ישחק ילעג למו ולחלומותיהם...

— אלו שמע הרב דק"ק תהו את דבריך לא נקית מפשע שפתיך ולא נתן לך תעודת „החדר"...

— לא אפחד מפניו — קרא מורי בזעם, — אשחק לבורים כמהו!

— לשוא כנית את כלמו „בורים", כי יש ביניהם גם אנשים

משכילים. הידעת מורי כי רק בשל חֲניכי בימדה"ר הצעד הנכון אל ההשכלה האירופאית אשר צעד דורנו בעשרים השנה האחרונות; הצעירים האלה בראו איפוכָה בדברי ימי התפתחות השכלתנו. האמנם לא אכחד כי יש אשר התמכרו לעגל הזהב ויפרקו מעליהם נזמי האידיאלים הזכים ויתראלו, כי אכף עליהם המחסור. אולם מאלה אין להקיש על השאר. הרבה מהתלמידים נשארו אמונים לרוחם ולמטרתם שהציבו על דרך חייהם ועודם מחזיקים בתמתם גם אחרי הרפתקאות דעדו עליהם. אשר על כן לשוא חרפת את כל יוצאי בית המדרש וקראת למו בורים; הידעת מורי כי הצעירים הללו — הנבחרים שבנו, המשכילים אשר נפקיד בידם חנוך בנינו, הדור הבא אחרינו, והאם טוב הוא לזלזל בכבוד חכמים אשר הקדישו מבחר ימיהם לטובת הכלל הרוחנית? הטוב לשלם רעה תחת טובה, מורי?!

— ומה לנו לעשות אם?...

— מורי ורבי! בַּקֶרֶב בְּקָרוב הנצחון לבא אין סופר אין מונה את המומתים, הידים מלאות עבודה והזמן קצר. מלחמה לנו היום; החצצרה משמיעה קול תרועה בכל תפוצות ישראל, החומה המבדילה נהרסת לאט לאט והננו צועדים קדימה קדימה אל המטרה. אך בל תרפינה ידינו מפני התרשלות אחדים מקרב החיל או מפני עון פריצי העם הפושטים על הפגרים ובוזזים בז, — חזון נפרץ הוא בכל עם ומדינה. אין בר בלי תבן ואין אור גם בלי חושך... אין לשום אליהם לב. לכו חזו בחלוצים ההגונים המתגברים לבקע אל המבצר בין אלפי אבני נגף וצורי מכשול. מהם יפול רב... הרימוס, אספו עצמותיהם אל הרמה ועשו אִתם החסד האחרון, כאשר יאתה לקדושים הנהרגים בעד כבוד עמם!

— ובכן למה לא תאספו הכסף הנדרש ליסוד במדה"ר אשר נחיצתם, לדעתך, נעלה מעל כל ספק?

— ולמה איפא שפכת קתון של רותחין על ראשי רבני־העדה שלא חטאו במאומה? למה הצבת רק אותם מטרה לחציך? סב פנה לך אל קהלותינו ותמצא גרועים מהם עשרת מונים; אגֻדות הצדקה מתנהלות בלי סדר, הפרנסים רודים בהעם לא ביושר ולא במשפט, רוב נדבות ישראל הולכות לאבוד ולא אל מטרתן שנקבצו לה, שמה וצלמות מעברים, ואין דואג אין חולה על זה.

— רוב מנהיגי הקהלות היום הם אֵילי הכסף המשכילים, ובטח יודעים את חובתם.

— אם קבלה היא נקבל, ואם לדין יש מקום לחלוק. אם אחד המנהלים שולח עציו במים, השני קבלן, השלישי מוכסן והרביעי בעל אכסניא והחמישי איש אמיד בעלמא, — הנה עוד אין ראיה כי הצדקה המתחלקת על ידם מגיעה אל המטרה, ונהפוך הוא, ברוב מפעלי האנשים האלה אנו רואים לפעמים אי־סדר ואי־הבנה את הענין שלפניהם, כי הם נכנסים על פי רוב בעניני העיר והקהלה רק משום הכבוד המדומה ולא משום הצדקה, לזאת מעורת לפעמים אהבת השלטון את עיניהם מבלתי ראות נכוחה...

עצרתי בדברים, כי מורי קפץ פתאם ממקומו ויעיר „למוסר" אזן תלמידיו שנפוצו ונתפזרו במלוא החדר וישתובבו כל עוד דַברו אתי. אז החל הלמוד מראש.

— מדוע תענה כח התינוקות מן הבקר עד הערב? — שאלתיו.

— כי כן צֻויתי מאת ההורִים. הטעם מובן לנבון, אחרי

שזמן שבתם בהחדר שנות מספר בעוה"ר, אחר כן ימָסרו לבתי הספר, כנהוג, לזאת חפצים ההורים להביא בלבם באֹבם רגש יהודי ומעט מדתם וחכמתם לבלתי תשתכח התורה מהם כלה לעתיד. האמנם גם בבית הספר הנהיגו זה לא כבר למוד הדתות, אך הידיעה אשר ירכש התלמיד בבית הספר דלה וצנומה לעמת הלמוד ב„חדרינו" אשר כידוע ישתרש עמוק בלב הנער העברי ונצח לא ישכחהו...

גם הפעם הפסיק מורי בינתים ויזעק את חניכיו, אשר נסו בדברו לצאת לחפשי מן השלחן, ומן הוא והלאה לא פנה עוד אלי ולא ענני מאומה על כל שאלותי ודברי.

— הכה בקורנס בחזקה ויכנס המסמר עמוק בסנדל! הורני דוב. — אולם רואה אנכי — הוסיף כרגע — כי תיגע לריק, לא עליך המלאכה לעשותה, הנה גם ידיך רועדות!

אכן ידי רעדו, כי לא הסכנתי בעבודה זו. נוכחתי לדעת כי לא עוד בירחים מספר אלא גם בשנים אחדות לא אלמוד את מלאכת הרצענים לדעתה, ושוא כל עמלי ויגיעתי הגופנית על הספסל הנמוך לפני שלחן העבודה זה שבועות רבים. רעי הפועלים שחקו עלי מלא חפנים. ואמנם עוררתי צחוק בכל המסתכל בי ברגע שבתי אצל העבודה, עד כי גם בער בעצמו בהתבוננו בי היטב שחק עלי ויוצא הפטיש מידי.

— אם כן, ר' דוב — דברתי אליו בדאגה, — אמלל הנני, כי לבוקארשט לא אוכל לשוב בטרם אדע אומנות, ופה אין צורך ברואה־חשבון כמוני... הושע-נא ידידי! אולי יש איזה תקוה ללמדני אומנותך?...

— אפסה כל תקוה ידידי, כי כבר באת בשנים וידיך רכות ומפונקות מנוער, ולא תצלח עוד לרצענות. אך הנה נא שמע

לעצתי; הן לך דרוש רק כ ת ב אומנות, ולא האומנות בעצמה. לזאת השליך הפטיש והסדן ושים פניך אל זקן מפלגת הפועלים בינצנטי זדריגֵילאָ והוא „יעשך" מאיש פשוט לסנדלר... ההבנת?

זה עשר שנים מכהן בינצנטי במשמרת „זקן" במרזחה של רייזא, ועוד לא נתכבד במטבע חדש, נוסף על הישן. העדר הכבוד מצערו מאד, כי טבעתו הראשונה זעירת האנפין עודנה גלמודה בשולי בגדו העליון המלוכלך והנתפר אז בקבלו האות. בכל יום מחכה האֻמלל שיבוא האות המקֻוה, כבר נכונה אתו בארונו חתיכת צמר שחור למעיל חדש, אך הקשוט למעיל יתמהמה!... זה עשר שנים זעף בינצנטי על המקרה האכזר, ולהשכיח צערו וכעשו יחקור ממסך רייזא, העולם חשך בעדו, לא יסתכל בפני איש, ורק הצנצנת היא משושו ואישון עינו תמיד. בה תקוע חוטמו רבו או כלו, אליה יורדות עיניו הכהות והטרוטות ונוקבות עד התהום. כרגע נראה כי „מבין" במשקאות לעינינו: הוא איננו שותה במהירות, אלא שולח לשונו אל הצנצנת ומלקק בחמדה הטפה המרה... העלמה בת המוכסנית משרתת את בינצנטי כיודעת חובתה: היא ממלאה הכוס בהתרוקנו מבלי שאל את פיו, ולכל מזיגה תָּתוה תו חדש בסיד על בגדו. —

אחרי עמל רב עלתה בידי להסב פניו אלי וללחוץ ידו השמנה, ואקרא אליו באהבה ובנשימה אחת: — אלופי בינצנטי! הנני לקדם פניך בברכה, אגיל ואשמח לראותך מתלונן בצל החיים והנך על מקומך ומשמרתך כאז כן עתה!

— הָ, הָ! שמעתי מענה פיו ולא יסף לדבר עוד, כי דבריו לעו, ע"כ שם בכוס עינו ולא בי.

— אדוני בינצנטי, אדוני הרם והנשא! גחנתי ולחשתי לו על האזן, — לכבוד הראיון שלנו הנני להגיש לפניך שני בקבוקי

יין, ואשפר, ורקיקין, ואם על אדוני טוב — גם כרכשאות, גם קרקבנות יֻגשו!

— קרקבנות, קרקבנות... הה אדוני... מי יחלצני מן המצר... מי יושיעני?!..— ויפתחו פתאם שערי דמעותיו ויאמר גם לחבקני רגע ולנשקני.

— אדוני רב החסד!—קראתי בחומי— גלה נא לי מצפוני לבך, מי בעוכרך, אולי תושיע לך ימיני?

— הה, קשין חיי כקריעת ים סוף... אֶ-אָ!..

וישא קולו ויבך.

— שתה אדוני היין למרי נפשך.

— זגג נא לשנינו! קרא במענה לקריאתי. התבוננתי בו והנה אזל חיורא ואתא סומקא, פניו מפיקים חדוה וענג בלי מצרים: היין עשה אלה.

„נגיד פרזלא כד רתיח" אמרתי לנפשי ואקרא: — אדוני! הידעת מטרת בואי אליך? לקבל כתב אומנות. אך „האדון" כבר צלל בנבכי היי"ש, מלקק ושותה בעמקות, ולא פנה אלי עוד.

ובמקום שאין איש השתדלה רייזא המוכסנית להיות איש. חיש קל החזיקה בכתנת בינצנטי ותניעהו כה וכה שלא ירדם, ואגב אורחה קרצה לבתה בעיניה. העלמה נעלמה ותשב כרגע בלוית איש צעיר לימים אשר החזיק בידו תיק של ניירות. הוא נענע לי בראשו כמכירי מלפנים, ויניח הגליונות על השלחן לפני בינצנטי. ותהי האשה מרימה זרועו, ובתה משימה בה עט, והוא מתוה על הגליון מלים גדולות ובודדות שהוראתן: בּינצנטי זדריגַילאָ; ככלותו עבודתו, תיכף ומיד החל למשש בצלחתו, ויבט בי בתמהון, לאמר: איה שטר „השלשה"?... בנתי לרעו

והנחתי לפניו על השלחן אשר חפש, ואלך עם הספרא לקיים דברי הספר בחותמי יתר חברי „המפלגת", והגזבר גמר בכי טוב ויאשר תעודתי כדת בגושפנקא של החברה. ואעזוב אחרי כן את הבית והעיר ובצלחתי — תעודת אומנות מזויפת.

ד.

השלום, רבותי? אנכי ומבהלי בן־לויתנו שבנו בוקארשטה, ועוד מעט וראיתם גם את הרציל הסרסור בחוצות עיר המלוכה. לעת עתה הוא יושב בהר־ההר וגובה חובותיו מיד הסוחרים שאמרו לפשוט לו הרגל; והיה בפנותו מעט מעבודתו שם ידאה אלינו הלום כעל כנפי נשרים. הידעתם את שמותינו היום? אלה הם: גרשם הסנדלר, מבהלי מסדר־האותיות, והרציל הסַפָּר, — אם לא ידעתם משרות הגונות למענינו?

אמנם לא בנקל קבעתי מושבי פה עיר המלוכה גם אחרי הביאי תעודת המפלגת בתהו, כי בכתב הרשומים לא אבו לספחני בטרם אביא „הוכחה" שלא נדנתי מימי.

— האם נחשדתי במה שעלי להביא הוכחה שלא נדנתי? שאלתי את הסופר בתמהון.

— יהודי אתה! ענני הלז בקצרה.

— אולי יש ביכלתך, אדוני הרם, לתת לי התעודה הדרושה?.. התחננתי לפניו.

— שמך לא נמצא אתנו בכתובים!

— שים נא אדוני אל לבך כי קצרה ידי להשיג תעודה כזו

בתהו ובבהו. ואיה אמצאנה?.. תם אני ולא ארע. אנא אדוני, הושע נא לי ומשכרתך שלמה!...

— אחת היא לי „איפה" ו„באיזה אופן" תשיגנה, העיקר הוא רק מציאות הניר הזה! — הרים עלי קולו.

חרדתי לקולו והשגתי הדרוש; אם האמצעים שעל ידם השגתיו לא נקו מפקפוקים קלים כלפי התם והצדק לא אשמתי כל כך. הפקיד צוה עלי להמציא לו הגליון בלי עכובים „ובכל אופן" ולאחרים הן אין חלק בדאגתי, ועשיתי מה שעשיתי, כי אם אין אני לי — מי לי? מלבד כתב־האומנות דתהו דרשו ממני כתב כזה מהמפלגת המקומית; ולתכלית זו מנני ר' שניאור הללויה הרצען בין חניכיו. ויהי כבא משגיח החברה ובודקה אל שניאור לחזות פני, מצאוני יושב על „הספסל" הנמוך, כתנתי שחורה מפיח הכבשן, מכנסי שניאור על בשרי, ברגלי חציי־נעלים בלים, ידי חשופות ושחורות, בפי שער חזיר בזפת ופני־פני סנדלר אזרח מדור דור. מצאוני השומרים הללו יושב ועוסק בנידן דידן: בהכאה התמדית בפטיש על איזה נעל ישן... אחרי ימים אחדים קבלתי כתב מבית מועצות הפועלים הבוקארשטי כדברים האלה: „חניך הסנדלר פלוני, פלוני בן פלוני, על פי תעודתו ועל פי החקירה ודרישה יוכל לשבת בעיר המלוכה". והנה ע"פ הכתב הזה נשויתי בפעם אחת אל עם הארץ לצאת ולבא כרצוני. אך ברצותי לישב בשלוה קפץ עלי רוגזה של גברתי שגרשתני רגע רגע מביתה, אחת גזרה לאמר: צא מזה! הנה מעונך נתון לאחר הטוב ממך. אלפים כסף לשנה אשלם בעד מעוני, וקצרה ידי לתת לך מעון חנם; אם אין לך כסף — למה לך מעון?

כנים דבריה, אם כיסי ריק למה לי מעון?...

— אסור ללין תחת הגשר! לך ושכר מעון! — אשמע עצת השוטר.

וגם אתו הצדק, צריך לשכור מעון, כי מי מאנשים הגונים ישן תחת הגשר?!

אך מה לעשות ואין לי במה לשלם בעד המעון? כבר מגיע ממני לגברתי בעד ירחים אחדים ותקצוף עלי מאד וגרשתני מביתה בכל רגע. — עד השעה השניה בלילה ישבתי בבית משתה היין ותחת אָכול ושתה קראתי כל העתונים הנמצאים שם; הגיע זמן נעילת הבית והוכרחתי לעזוב וללכת לביתי. לביתי? הן טוב מזה ללין תחת הגשר הטושקובי ולמחרתו יִמָצא מֻדפס בהעתונים כי חנטו גופתו של נפוליון ומצאו גופתו של גרשם הסנדלר תחת הגשר... גם זה הבל ורעות רוח! טוב כלב חי מארי מת; טוב לתעות בחוצות בלי מטרה ובלי מקור מחיה — משים קץ לחיים. ומה שחק עלי האשכנזי הטפש, סגני לפניך ומכהן בכהונתי היום, בפגשו אותִי ברחוב וינע ראשו בהתבוננו בלבושי המרתח... אך כתר לי זעיר חביבי ואחוך גם „מה אני״! כי כמוך כמוני הֻתרתי שבת בפה וחסרה לי רק המשרה אשר אשיג בקרוב... האשיגנה? מי יודע. כי הנה רואה חשבון וכלי מעון חד הוא; כשיברך ה׳ את האדם ויעשיר יקשט מעונו וייפה נוהו בכסאות נאים ושלחנות יפים מעשי צעצועים לחן ולתפארת, ואם אין — מסתפק במועט ומנמוכת האיכות כידוע, וכזה גם משפט רואה החשבון, שהוא נחשב להרבה סוחרים רק כלוקסוס. אך מדוע לא למדתי בביה״ס של המדינה, כי אז לא הוכרחתי למצא מחיתי רוקא בבתי המסחר כרואה חשבון? גם זה הבל. האם לא כריתי אזני לשמוע בלמודים, ההתעצלתי? הנה אנכי נמניתי תמיד בבית המדרש בין התלמידים המובהקים. ומה בצע אלמלי כליתי למודי עד גמירא, האינם

מתגוללים אייציק, סולובייציק ובורובייציק באשפתות ופשוט „אין מה ללעום", בעוד כי „גמרו" למודם כחק! ודמם בראשם: מדוע עשו תורתם קרדום לחפור בו, ולא למדו בשביל „המאור" שבחכמה, חכמה משום חכמה, ולא משום מלאכה וטרף... מה אני שח? הן כל השומע יצחק. הצעיר העברי אנוס לראות בלמודו גם מטרה וקַרְיֶרה בחיים, לנפש ולגו, כי אחוזות לא ינחול מאבותיו, וכהֻנות ממנו והלאה, ומוכרח איפוא להשתמש בכתר התורה גם להמתת עניותו המנולתו; הרבו דרכיו לבחור? שני שבילין לפניו: להיות רופא חולים או לסחר בעטרן ונפט ובשאר מִינים, כלומר לפתוח חנות (ואפילו מחוץ ל„תחום"!!). מהדבר האחרון, כמובן, נתרחק מרחק רב לרגל למודו, לזאת יבחר בראשון, בהעלאת ארוכה להאנושית, ולפיכך רבו בנו הרופאים מהחולים... האמנם בלו כל הדרכים זולת שני אלה? — לא כי, יש ויש! הנה גם אני נואלתי ולא בקרתי חפי הדונוי כאשר השכילו לעשות אחדים מרעי ויצברו שם כסף כעפר. אלמלי הייתי שמה שבתי הלום ברוב מ נ י ן ורבים קנאו בי. — מי הוא זה? — הוא הוא שהיה על הדונוי. — מה שמו? — עשרת רבוא הביא משם! — במה עסק? — ה, ה, מאת אלף אדרכמוני זהב בקופסא שלו מונחים! — כי אז בקשו כלם קרבתי והייתי לנס ולמופת לתלות בי מדות תרומיות שלא היו בי לעולמים; מנהגי, שיחי ותנועותי היו מתוחים בחוט של חן בידי אוהבי הרבים. ועתה? אפתחה פי — מפיח קריה ומקנתר הנני, שבע עינים על כל תנועה שלי, עינים לטושות ונזעמות... אך מדוע לא נטמעתי גם אני עם יושב הארץ, כרוב חברי, ואֻשרתי בארץ כמוהם? מדוע לא משלתי ברוחי הרך והסוער ובלבי הרפה חולה מחלת „מוסר הכליות" ולא השתחויתי לעגל הזהב?.. גם זו הבל! וכי מפני שבושש משה רגע אתמכר

לצמיתות לאלהי מסכה ולא רוחי אך ורק שרעי קלי־הדעת נמשכו בשטף התנועה המגונה ? ! לא אעשה כמהם כל עוד רוחי בי !... ואיפה אלין היום ? השאלה חמורה מאד, — התחת הגשר הטושקובי ?.. לא, בזה אראה באצבע על רפיון רוחי בבא מספר צרות וינצחוני ; האדם לעמל יולד, והעמל והתלאה מביאין לידי התחכמות, החכמה לידי חקירה והחקירה לידי אצילות... אך סוף סוף איפה אניח ראשי הלילה ?.. הה, שוד ושבר, הקנאה בזולתי מדברת מתוך גרוני ! לשוא נואשתי מתקוה, כי עוד דרכים רבים לפני בחיים מלבד חפי הדונוי או מצולות הנְבָה... עוד תאיר לי ההצלחה פניה...

ביון שרעפים כאלה צללתי בשובי מבית המשתה לבית מעוני. וכבואי להתם השחתי מצעדי, לבלתי תשמעני גברתי, ובלט פתחתי הדלת ואבא לחדרי, ואחרי משושין רבים מצאתי מטתי ואשכב. זמן רב התהפכתי מצד אל צד, אך כאור הבקר עיפתי מאד ונרדמתי. — למחרת היום ההוא אזל כל הכסף מכיסי, לזאת הוכרחתי לעבוט את בגדי האחרון שעל בשרי בחמשה שקלים ; שלשה מהם נתתי לגברת מעוני בעד „העבר", ושב ורוח לו בחדרה על „להבא" ערך שבוע ימים, ושני רו"כ השארתי בכיסי על הוצאה. בחזקתי נשאר רק מעיל יחיד ומיוחד דק וטלוא שנושאים בזמן הגשמים, הבגד היה קצר ודל וישן נושן עד שנושבי מאן לקבלו בעבוט בכל סכום שבעולם ונשאר לי לפליטה לכסות מערומי. עדוי באותה אצטלא השתרעתי על פני כסא ומחשבות עמוקות עפו במוחי, עד כי ברגע ההוא נמשלתי בעיני לדיוגינוס החוקר הדן ענינים עומדין ברומו של עולם האצילות והוא — בחבית יושב וידור. גם אני אתפלסף בעת בשעה שבטני ריקה זה היום השני ושמלותי — טלאי על גבי טלאי ; הנה כי כה

אמות ברעב פה בד׳ אמות של חדרי גם מבלתי הודע לאיש דבר מותי, כי קשה לי להודיע צערי ברבים מפני ביישנותי הטבעית ומפני חסרון מעיל הגון לבא באנשים. אין לי איפוא דרך אחרת בלתי למות; באיזה אופן? יש שתי מתות: להטבע במים, או להתלות פה בחדר, הקורות ממעל והארץ מתחת ואני בינתים. האמנם לאו אורח ארעא להטבע או התלות במעיל רשונא *) הנלבש לגשמים או לטיול לעניים בעם, אך לי אחת איפוא אם ישחקו וילעגו לי אחרי הסגר עיני לנצח. הנה שאלה יתר חמורה עומדת על הפרק ולא אדע פתרונה עוד: איזה משתי המתות המבוארות — יפה וקלה מחברתה ובאיזה אבחר? את פי מי אוכל לשאל דבר כזה?..

— שלום! נכבדות אדבר בך!

— נכבדות!? — השתוממתי למשמע אזני. „אכן הדבר הזה לא עלה על לבי בכל עת נודי וסבלי, ואולי אמנם יוציאוני הנשואין למרחב מידי חיי הסבוכים כעת ויהיה איפוא חפץ בחיי?..״ — שב אדוני על הכסא — פניתי אל הדובר בי ואתבונן בו, ולא האמנתי למראה עיני: לעיני נצב איש הדור בלבושו כאחד העשירים, פניו ומבנה גוו איתן ועל בטנו המלאה והעגולה מתגוללת שרשרת זהב עבותה ומבריקה. הזה הוא „שדכן״? — ובכן הנך אומר להשיא לי אשה? — נסיתי לבא אתו בדברים, בראותי כי ידם.

— כדבריך! — ענה וישחק. .

— ובכן מהיושר להודיע לך מראש כי מסכן אנכי באותה שעה, ואותה אצטלא שהנך רואה עלי לבשתי לא מפני הגשמים

*) Резиновый.

והרוחות מחוץ, אלא משום הרוח המנשב בצלחות בגדי התחתון הנעבט בידי המלוה לעת בלתי מגבלת...

— טוב הדבר! — ענני במנוחה וינקה צפרניו היפות במטפחת לבנה.

— ידע תדע כי השלחן והכסא שתשב עליו במנוחה — לא לי המה בעוד ג׳ ימים, כי אז יתם זמן שבתי ולעתיד קצרה ידי לשלם דמי מעוני.

— לא נצרך!

— איה אדור עם אשתי, האם תחת כפת הרקיע?

— לא נצרך כלל!

— האמנם נוה נאה ומקושט לא נצרך, אך קרן זוית להניח ראשנו נצרכת!

— גם זה לא נצרך!

— לא נצרך?...

— לא.

האיש העיר בי רגז ותמהון. הסתכלתי בפניו פן נתקו זמותיו, אך כל אותות פניו העידו בו איש בריא בגו ונפש.

— אדוני! — הרימותי קול — בכסף לא תקדם פני, לחיות עם רעיתי לא נצרך לדעתך; הנה מה נכספה וגם כלתה נפשי לראות את הרעיה אשר תאמר לתת לי, הדומה לבנות־אלים שמקומה בשמים, ונעדרת כסף־האכל!

— אך כל זה לא נצרך לה!

— לך לאבדון עם ה„אין נצרך" שלך יחדו! קצפתי עליו. הראיתם מימיכם שדכן נפלא כזה?

— לא שדכן ולא בן שדכן אני, אלא את בתי אמרתי להשיא לך לאשה ולמצוה גדולה יחשב.

— את בתך?...

— כן, הבה ואבאר לפניך פרטי הדברים לראות כי תחטא אל היושר בהשיבך פני ריקם. אנכי יליד נהרדעי סוחר ממדרגה א׳. ע"פ מסחרי נחוצה לי הישיבה פה עיר המלוכה כאויר לחיותי וע"פ „זכיותי" מותר לי לשבת פה רק ששה ירחים; אולם נטורי קרתא כבר ידעוני ו„הכירוני בכיסי", לזאת לא ידקדקו אתי גם בששת הירחים העודפים היוצאים מחלק „זכותי". כללו של דבר, אני בעצמי אשב פה כל השנה. אך הנה זה לא כבר קרני אסון: בנהרדעי עירי מתה עלי אשתי ובתי נותרה שם לבדה, ע"כ... קחנה לך לאשה!

— המבלי חתנים בעירך כי בחרת דוקא בי?

— אמנם בתי ארשה לאיש אחר, אך כי לקדשנה אתה!

— הקץ לדברי רוח? — קצפתי על ה„מחותן" — כבר עיפתי ונזועותי. השאילני את מטפחתך!

— הנה לפניך! — קרא בחבה, ויוסף לדבר: והנה לבלתי תשב בתי גלמודה ושוממה בנהרדעי מוכרח אני לקחתה אלי לפה. אך אין לה זכות ישיבה, ובכל רגע צפויה היא אלי גרוש מזה. שמתי עצות בנפשי: איך ובמה לחזק ולבצר ישיבתה פה על יסוד המשפט נגדה נא בית הפקידות? וראה מצאתי אמצעי נאמן. הנה נא ידעתי כי „סנדלר" אתה ידידי וישיבתך פה קבועה; לך נא אל הרב דמתא ושאל ממנו רשיון לנשואין ותבא בפני ג׳ עדים בברית הנשואין עם בתי. ובכן כל זמן שבתי לא תנשא למיועדה האמתי — שמך יקרא עליה, שבשביל זה יכולה היא ע"פ דין לגור בבוקארשט. מובן מאליו כי רק „שמך" דרוש לי באמצעי, כזכות, ואתה ובתי — שני עולמות מיוחדים שאינם

נוגעים זה בזה אף כמלא נימא, אתה — לחוד, והיא — לחוד... הנתקע כף ?

— כבר גליתי לך כי כיסי ריק ואיך ?..

— הרגע ידידי, לא אתנך לכפול. הנה שאלתי ממך שתרשני לשלם לגבירתך דמי מעון בעד ג׳ ירחים למפרע, כן אפדה מידי נושך את מעילך העליון לבלי תתביש ללכת לבית הרב בלבושך הדל, והא לך... ה׳ שקלים להוצאות שונות... אנא ידידי, קח מידי הסכום המצער, — הפציר בי האיש, וידבק בכפי השטר בע"כ, — הן עולה היא מצדי לתתך לכתת רגליך בשבילי בשוקים וברחובות.

— טוב הדבר, אעשה כדבריך — אמרתי אחרי דומיה ממשכה ואטמן הכסף. הענין הזה הביאני במבוכה רבה: „מה זאת? גם אשה, גם מעות נותנים לי, ובשביל מה? בשביל שסנדלר הנני, ולא סנדלר אומן, אלא סנדלר על פי הכתב, סנדלר מזויף..."

אולם „מחותני" הוציאני עד מהרה ממבוכתי ויקראני להציגני לפני בתו היא „מיועדתי". הלכתי אחריו דרך המסדרון ובאתי לחדרו ותפגשני בבאה נערה אדמונית ויפת עינים. כנראה הבינה כרגע מי אני, ותמהר ותלחץ ידי ברעות כידידי נער, ותחיש להבטיחני כי מאד ינעם לה להקרא מעתה „מרת פתאמית"...

אחרי ההצגה הלכנו אל הנושך ומשם יצאתי בלבוש מכלול ונלך ונבוא לבית משתה היין לחוג נשואי על כוס חמר ועוד ביום ההוא לפנות ערב חגגתי כלולותי. מי שלא נמנה בין החוגגים — לא שמח שמחה אמתית מימיו. רבות רבות שחקנו בעליצות אין קץ בערב ההוא...

עברו שמונה ימים ומחמשת השקלים אשר נתן לי „חותני" לא נשארו בכיסי בלתי שלשים גרה. מה לעשות, לקנות במו פפירוסים ולא לסעוד היום, או להיפך? ומה יהיה אחר כך?.. אך מה לי ולעתיד. הנה לפני שמונה ימים נואשתי מטוב ואמרתי להמית א"ע בגבור עלי מצוקת נפשי ויאושי, ומאז עד עתה הן היה שנוי לטוב בחיי: למצער יש לי עתה דירה מסולקת לשלשה חדשים. אות הוא כי אין לך דבר קיים בארץ בלי שנוי והלוף צבעיו, הכל ישתנה במרוצת הזמן ברוב או במעט. והנה גם חיי החיים הכהים ישתנו לטוב. ואזכור דברי נעים זמירות ישראל: „לולי ה' שהיה לנו, אזי חיים בלעונו בחרות אפם בנו, ברוך ה' שלא נתנני טרף לשניהם!"

את הדברים האלה קראתי בקול, בנוח עלי רוח רגשנות פתאם, ואזכור הרגעים המרים שלי שקללתי יומי ואמרתי מי יתן מותי. כמעט שהחלטתי פעם להטבע במי הניבה, איך איפוא נואלתי אז לעתות בצרה להואש מטוב ולבחר במות? עתה בעבור עלי לפתע רוח תקוה ובטחון בעתיד לא האמנתי כי בזמן מן הזמנים אחרת דמיתי ויהי כפשע ביני ובין המות.

— ה, ה! הנה היית יהודי חרד ומתפלל, אכן לא פללתי! שמעתי פתאם התולי רעי מבהלי מאחורי. — הנני בחדרך זה זמן ואתענג לשמוע שיריך וצקון לחשך לבוראך, ואתה בעזוז רגשותיך והתלהבותך לא שמעת גם בבואי החדרה... אך אין רצוני להפסיקך מעבודתך הקדושה, — התפלל לה' כאות נפשך, כי כזה אהבתי, הֶ, הֶ, הֶ..!

— הרף מלהג, כי לא עת לצון לי היום!

— עוד מעט נוכח אם כנים דבריך. הנה נא שמעתי כי

נשאת אשה ומצאת ת"ל טוב ברעיתך אשר הקרה לך אלוה; והתפאר עלי כי באתי להשתתף עמך בשמחתך ולמלאות הסאה— יגעתי ומצאתי למענך ולמען זוגתך... ילד. הואל נא ידידי לקבל מידי מנחתי הדלה!

— הבאת לי — ילד!?..

— כדבריך כן הוא.

— חדל נא מהתל בי רעי, גם בלעדיך לעג בי המקרה האכזר. הגידה לי בשפה ברורה למה באת הלום?

— כבר הגדתי לך חפצי, ואתה ענה לי המסכים הנך?

— הגד לי כרגע: מה שאלתך ממני!!

— ח, ח, ח!... ככל אשר הגדתי לך ראשונה: יגעתי ומצאתי ילד למענך.

— מה תבענה שפתיך? האמנם? האם בינתך הסתתרה?

— בהוה—לא, ולעתיד לא אדע. אם לא תאמין לי, אביא אליך את „הבעל דברים" בעצמו.

הוא עזב לרגע אחד את החדר וישב בלוית איש גסה קומה ודל בשר. האיש השתחוה לפני ביראת הכבוד וינועו בתי־עיניו שעל אפו הארוך והעב. — ברגע הראשון לא יכולתי להחליט מי הוא: עברי או אשכנזי, אך בהסתכלי בשום לב „בחוטמו" הכרתי כי מזרע היהודים הנצב לקראתי. ויהי בעמדו אחר ההשתחויה כאבן בלי נוע רגעים אחדים ויבט כה וכה בלי מטרה נגש אלי לפתע בקירוב גדול וישתחוה שנית ויחל לגמגם בלשונו אשכנזית כעין „פתיחתא" לבקשתו.

— טפו, יקחך אפל! קראתי אל מבהלי אשר חמק ויעמוד בפנה וישחק. מדוע הבאת אלי את ספר המכתבים החי הזה?

— כל זה אדות הילד שהגדתי לך.

— השותפך זה ?

— לא כי, האשכנזי — בעל דברים דידך!

— הארנבת הזאת — בעל דברים דידי? לא אבה ולא אוכל! אנא פטרני מעונשו שלזה ובאר לי מה שאלתך...

— הבה ואבאר דברי. — מנויה וגמורה בסוד מחוקקי המדינה להגביל זכיות יהודי חוץ לארץ יתר מב״ב נתיני רומניא. אולם למכה הזאת יש גם רפואה ברוקה להאחרונים: ברוב כּתבי מסעיהם לא נזכר מפורש „עברי" ומשתמשים בחסרון הנעים הלזה לשבת ברומניא באין מחריד, כי יתחכמו לשנות ולעוות שמותיהם לבלי יכירו מחצבתם בבית הפקידות, ואכן לא יכירום ויחשבום לאשכנזים, צרפתים ואירלאנדים — אך לא ליהודים. ככה הם יושבים גם פה בעיר המלוכה ברוב מנין, ומעודם לא זד איש לגעת במו לרעה. אך אם שלוים ושקטים הם כלם בעודם כלם בחיים, הנה כמה יסתער ויתבלבל הקבוץ הזה וצפוי הוא אלי סכנה גדולה בפקוד ה׳ עדרם ומת חד מן חבריא: אז מר למו מר ומתם יביא למו בכיה לדורות! —

— תהפוכות בפיך ולא אבין כלום!

— דברים כנים ואמתים בפי, רק אתה הסכת ושמע. כבר אמר הפילוסוף הֶגל, כי „כל דבר קים מביא תועלת בקיומו". ואחינו האשכנזים הנם מאמתים על עצמם החק של פילוסופם: בהפקד מהם אחר ובהתחלפו מקֻים לאפס, סער מתחולל על ראש הנותרים וחייהם אינם חיים. ההבנת?

— העוד תשאלני? הן ראשי כבר עלי כגלגל מדברי תעתועיך...

— הנה האדון אשר לפניך יושב בבוקארשט כששה ירחים הוא ואשתו ובנם. במשך הזמן הזה עבר באחד מבתי המסחר פה ואיש לא ערב לנגוע בו לרעה, כי מוזר שמו „האמתי" מנטורי קרתא; אך לפתע מת ילדו והוא כמתעתע...

— ילך ויקבור מתו ומה לו עוד?

— הכל יודעין כי מת צריך קבורה, אולם דא עקא לו: היכן יקברהו? בחצר מות הכללי ידרשו אות מהכהן ובבית־עלמין של ב"ב — רשיון מבית הפקידות. ומה איפוא לו לעשות? בהודעו בבית הפקידות בשמו יקברו מתו ויחד עם זה ידינוהו ב„בל יראה" הידוע... בין כה ומתו מוטל לפניו היום הרביעי ועליך ידידי החובה... לקחתו אליך!

— לקחת את המת?! הזמותיך נתקו??

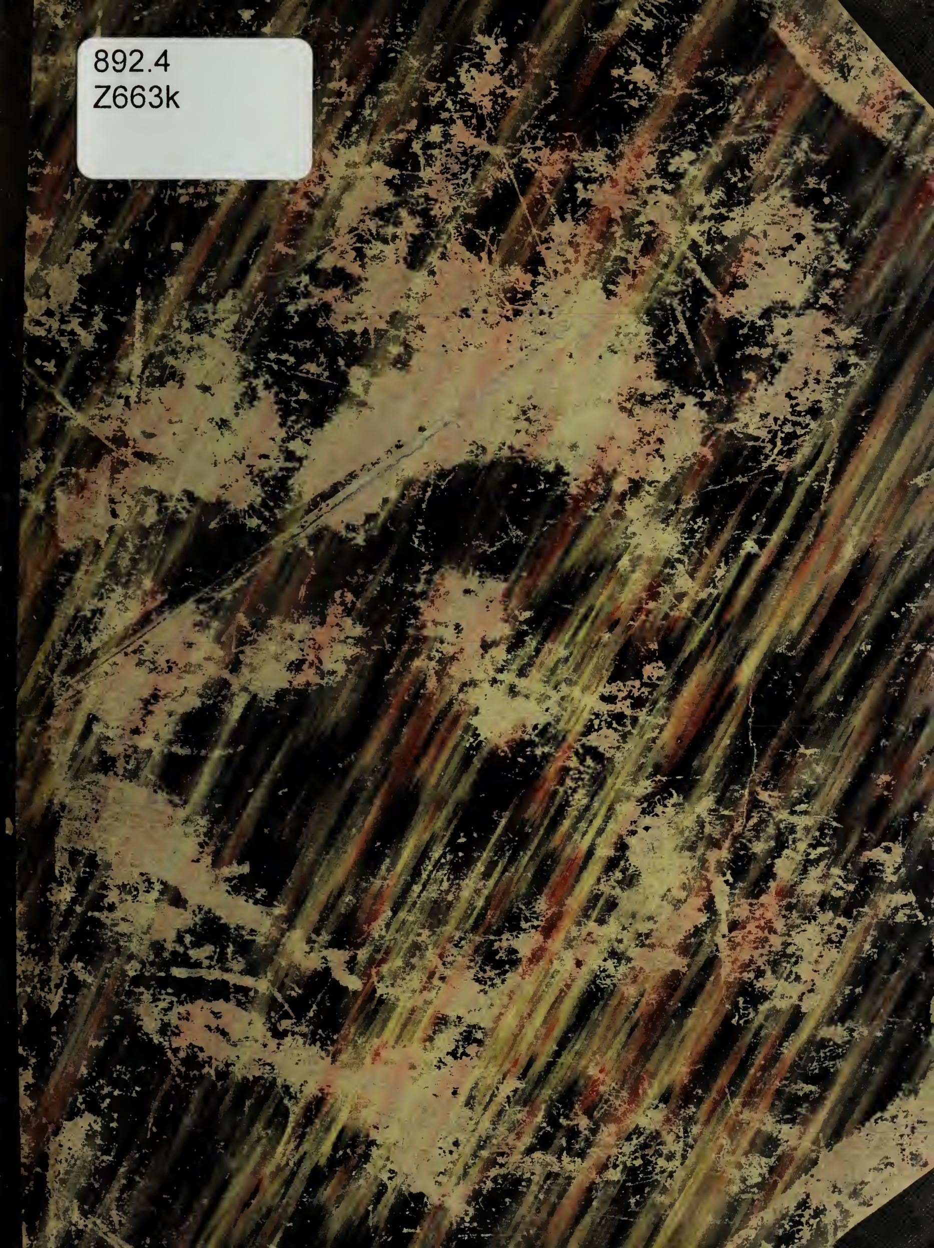
— חדל מקרא בגרון ושמע דברי עד תמם. — שים פניך לבית הרשות ותדרוש שם רשיון להביא את בנך לקברות. כל הוצאות הקבורה תהיינה, כמובן, ע"ח אבי־הבן האמתי, הנצב אתך, ואתה תקבל בשכרך שלשים שקלים. השחוק הוא שלשים שקלים לעני כמוך? בעדם תקנה לך חיי שובע ומנוחה למשך שלשה חדשים. — אולם ראה זה פלא ידידי, כי מדומה הנך מכל צד: סנדלר מדומה, בעל מדומה ואב מדומה. אכן מאֲשר הנך אחי שמעטים כמותך; הנה אבי זוגתך משלם דמי דירתך ואבי בנך — דמי אכילתך!.. ובכן נתקבל הדבר על לבך?

— חבי נא כמעט רגע: ומה יאמרו הבריות בשמעם כי לפתע ילד נולד לי וימת ומיום כלולותי עד כה עבר רק שבוע ימים?..

— אין בכך כלום רעי, זהו מהמקרים אשר חזונם נפרץ בימינו והם מעשים בכל יום...

למחרת היום ההוא ירדה עיני פלגי מים על הקבר הרך של בני יחידי . . . .

892.4
Z663k